

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

KAINUUN YMPÄRISTÖTERVEYSPALVELUT 1.1.2023 ALKAEN

Ympäristöterveydenhuollon valvonta- suunnitelma vuosille 2020–2024

Päivitys vuodelle 2023

SISÄLLYSLUETTELO

1.	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS.....	3
1.1	Johdanto.....	3
1.2	Valtakunnalliset valvontaohjelmat.....	3
1.3	Kunnan valvontasuunnitelmat	4
1.4	Toimintaympäristön muutoksia.....	6
2.	VALVONNAN MAKSULLISUUS	6
3.	VALVONNAN VOIMAVARAT JA TEHTÄVÄT	6
4.	KOULUTUS	8
5.	TIETOJÄRJESTELMÄT	8
6.	LAADUNHALLINTA	9
7.	VIESTINTÄ.....	10
8.	HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN.....	10
9.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI.....	11

LIITTEET

- Liite 1 Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2023
- Liite 2 Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2023
- Liite 3 Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2023
- Liite 4 Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2023

1. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää perusterveydenhuoltoa. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Korkealaatuinen valvonta edellyttää valvonnan suunnitelmallisuutta. Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö (terveydensuojelu-, tupakka-, elintarvike- ja eläinlääkintähuoltolaki) edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä suojata kuluttajia taloudellisilta tappioilta.

Suunnitelmassa on otettava huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen laatima ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma ja eri toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti sekä riskiperusteisesti. Valvontasuunnitelma voi olla monivuotinen ja se tarkastetaan tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta on toiminnanharjoittajille maksullista. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaiset valvontamaksut.

1.2 Valtakunnalliset valvontaohjelmat

Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat tehneet ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2020–2024. Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ovat mukana toimialakohtaiset valvontaohjelmat, joista säädetään terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (23/2006), tupakkalaissa (549/2016) sekä eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma on päivitetty vuosille 2023-2024, terveydensuojelun valtakunnallinen valvontaohjelma on päivitetty vuosille 2023 - 2024, tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma on päivitetty vuodelle 2023 - 2024, elintarvikevalvonnasta on annettu toimenpidetaulukko vuosille 2021–2024 ja ruokavirasto on antanut ohjeen elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Ruokavirasto on päivittänyt eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) 2015 - 2022 vuodelle 2023.

Yhteisessä valtakunnallisessa ohjelmassa määritellään keskusviranomaisten valvonnan yhteiset periaatteet. Sen tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää keskusvirastojen ohjausta kunnille ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä valvonnan vaikuttavuutta, suunnitelmallisuutta ja laatua. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa.

Valtakunnallisen ohjelman mukaan valvontasuunnitelmaan on tarkoituksenmukaista sisällyttää valvontaan kuuluvia ja sitä tukevia asioita, kuten:

- valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- koulutussuunnitelma
- tarkastusten suunnittelu ja toteutus
- valvonnasta perittävät maksut
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnan painopisteet
- valvontahankkeet
- häiriötilannesuunnitelma
- sekä viestintäsuunnitelma.

Ohjelmakauden teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman teemaa yhdenmukaisesta valvonnasta ja yhteistyöstä voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- arviointi ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen ja jatkuvuudenhallinta.

Lisäksi Ruokaviraston toimenpidetaulukossa kehittämisteemana elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa ovat tiedolla johtaminen ja digitalisaatio sekä valmius ja kriisin hallinta. Elintarvikevalvonnan kehittämisteemana on lisäksi petoksellisen toiminnan torjunta ja viranomaisyhteistyö. Eläinlääkintähuollossa on kehittämisteemoina em. yhteisten teemojen lisäksi uuden lainsäädännön toimeenpano ja erityiset painopisteet / tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella. Teemoihin liittyvät painopisteet on esitetty liitteenä olevissa suunnitelmissa.

Edellisellä toimintakaudella 2015–2019 teemana oli valvonnan vaikuttavuus. Valvonnan vaikuttavuutta on tärkeää edistää jatkuvasti mm. valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella.

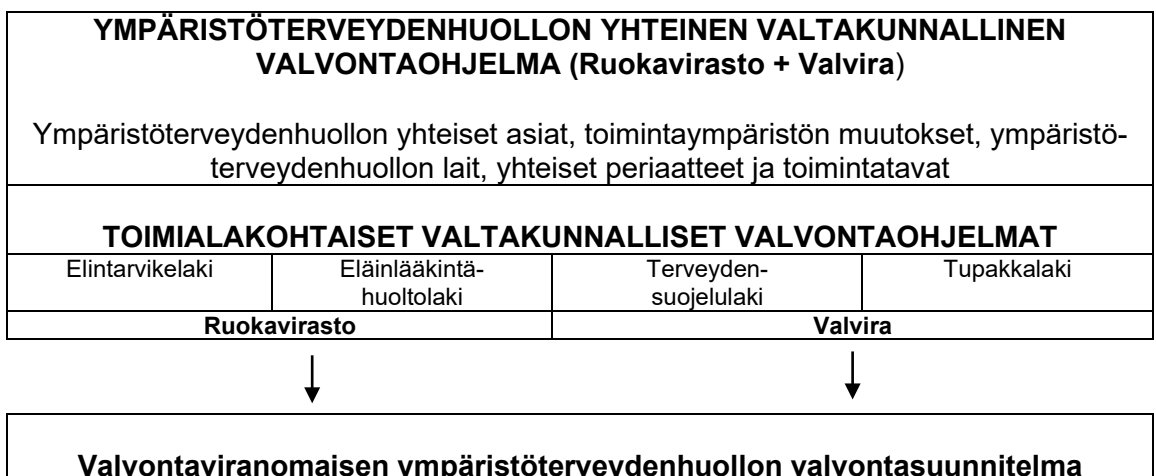
1.3 Kunnan valvontasuunnitelmat

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisesta ohjelmasta ja kunnan valvontasuunnitelmasta on säädökset ympäristöterveydenhuollon erityislaeissa.

Liitteenä olevissa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän suunnitelmissa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020–2024 ja toimialakohtaiset valvontaohjelmat sekä niitä koskevat päivitykset. Myös aiempien vuosien suunnitelmien toteuttamisesta saatu kokemus on hyödynnetty. Lisäksi PSAVI toteutti 22.2.2022 etäyhteydellä Kainuun soten ympäristöterveydenhuollon kuntayhtymän ympäristöterveydenhuoltoon arviointi- ja ohjaukskäynnin, jossa keskityttiin valvonnan voimavaroihin sekä niiden kohdentumiseen ympäristöterveydenhuollon eri osa-alueille sekä resurssien riittävyyteen suhteessa valvontatarpeeseen. Arviointi- ja ohjaukskäynnillä annettu palaute on myös huomioitu valvontasuunnitelman päivityksessä.

Valvontaohjelmassa kunnalla tarkoitetaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköä, joka voi koostua yksittäisestä kunnasta tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta. Kainuussa se tarkoittaa Kainuun sote -kuntayhtymän ympäristöterveydenhuoltoa vuoden 2022 loppuun saakka. Vuoden 2023 alusta alkaen ympäristöterveydenhuollon organisaatio muuttuu siten, että Kainuun ympäristöterveydenhuollon tehtävät hoidetaan vastuukuntamallilla. Vastuukuntana toimii Sotkamo. Valvontayksikön nimi on Kainuun ympäristöterveyspalvelut. Ympäristö- ja teknisen lautakunnan alaisuudessa toimii ympäristöterveysjaosto (8 jäsentä), mikä on Sotkamon, Kajaanin, Kuhmon, Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven ja Suomussalmen ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetun lain (410/2009) 2 §:n mukainen yhteistoiminta-alueen kuntien yhteinen toimielin.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman suhdetta toimialakohtaisiin valvontaohjelmiin ja kuntien, AVI:n ja muiden valvontaviranomaisten valvontasuunnitelmiin on kuvattu seuraavassa kaaviossa.

Valtakunnallisessa ohjelmassa esitetyt valvonnan painopisteet ja toimintaympäristön muutokset on huomioitu toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.4 Toimintaympäristön muutoksia

Uusi elintarvikelaki (297/2021) tuli voimaan 21.4.2021. Lakiin sisältyvä elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävä valvonnan vuosimaksu otettiin käyttöön 1.1.2022 alkaen. Terveysturvallisuuslain muutos (1187/2021) tuli voimaan 1.1.2022 ja myös siihen sisältyy vuosittain perittävä valvonnan vuosimaksu. Tupakkalainsäädäntö uudistuu tupakkatuotteita ja niiden merkintöjä koskevien määräyksien sekä tupakointirajoitusten osalta. Eläinsuojelulain ja eläinlääkintähuoltolain uudistaminen on vireillä.

Sote-uudistukseen liittyy Kainuussa ympäristöterveydenhuollon organisoitumisesta päättäminen. Ympäristöterveydenhuollon uudelleen organisoitumista on kuvattu edellisessä kappaleessa 1.3.

2. VALVONNAN MAKSULLISUUS

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuuden ja maksullisuuden lisäämisen tarkoituksena on ollut tehostaa ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön edellyttämää kunnallista valvontaa sekä lisätä valvonnasta perittäviä maksuja kunnan ympäristöterveydenhuollon voimavarojen turvaamiseksi. Tämän vuoksi olisi ympäristöterveydenhuoltoa koskevien lakimuutosten perustelujen mukaan (HE 179/2005) ensiarvoisen tärkeää, että kunnan ympäristöterveydenhuoltoyksikön valvonnastaan perimät maksut voitaisiin käyttää yksikön toiminnan kehittämiseen, esimerkiksi tarvittavan lisähenkilöstön palkkaamiseen.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontamaksujen perimiseen oikeuttavat säännökset on sisällytetty ympäristöterveydenhuollon eri lakeihin (elintarvikelain 71 §, terveydensuojelulain 50 § ja tupakkalain 91 §).

Kainuun sote -kuntayhtymän hallitus on hyväksynyt 16.6.2021 § 185 ympäristöterveydenhuollon maksutaksan, mikä sisältyy Kainuun soten asiakasmaksuihin. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa sisältää em. erityislakien sekä eläinlääkintähuoltolain (765 /2009) ja lääkelain (395/1987) nojalla perittävät maksut. Maksut on määriteltä niin, että ne vastaavat enintään suoritteiden tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalain ja elintarvikelain vuosimaksut ovat poikkeuksena veroluonteisia. Maksutaksa ajantasaistetaan lainsäädännön maksuja koskevien uudistusten mukaisesti. Em. Kainuun soten yhtymähallituksen maksutaksa siirtyy sellaisenaan vuoden vaihteessa uudelle organisaatiolle.

3. VALVONNAN VOIMAVARAT JA TEHTÄVÄT

Elintarvikevalvonta kuuluu sekä eläinlääkintähuollon että terveysturvallisuuden vastuualueille. Eläinlääkintähuollon vastuualue huolehtii eläinperäisten elintarvikkeiden valvonnasta. Hygieenikkoeläinlääkärin tehtäviin kuuluu mm. eläinperäisten elintarvikkeiden ja niitä käsittelevien laitosten valvontaa. Kuntayhty-

mässä on 10 terveystarkastajaa ja heille kaikille kuuluu tehtäväjaon mukainen suunnitelmallinen valvonta.

Liitteenä olevien suunnitelmien osalta on huomioitava, että tarkastuksen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on huomioitu tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Matkoihin käytettävää aikaa ei ole huomioitu. Tällöin valvontaan käytetty kokonaisaika on todellisuudessa pitkien välimatkojen vuoksi suurempi kuin liitetaulukoissa esitetty tarkastuksiin menevä aika. Tarkastusten sisältö ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika sekä valvontakohtetyyppien tarkastustiheydet on esitetty toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Muu kuin suunnitelmallinen valvonta käsittää mm. huoneistojen hyväksymiseen liittyvät tarkastukset, valituksiin liittyvät tarkastukset, asuinhuoneistojen tarkastukset, näytteenoton, lausuntojen valmistelut ja epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittelytyöt sekä lupa-asioiden valmistelu, suunnittelutyö ja muut hallinnolliset tehtävät. Lisäksi jatkuvasti uudistuva lainsäädäntö vaatii perehtymistä sekä toimijoiden opastusta, neuvontaa ja koulutustilaisuuksien järjestämistä.

Taulukossa on esitetty käytettävissä olevat voimavarat, toimialoittain arvio suunnitelmalliseen valvontaan käytettävistä henkilövoimavaroista ja suunnitelmallisen valvonnan kokonaislukumäärät (elintarvikevalvonnassa kokonaiskohdemäärä 1287). Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkempi kuvaus valvontahenkilöstön riittävydestä ja pätevydestä on liitteenä olevissa valvontasuunnitelmissa. Valvontasuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon, että käytettävissä olevista voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa nimenomaan suunnitelmallista valvontaa varten.

	Valvonta-kohteiden lukumäärä	Käytettävissä kokonaisuudessa (htv)	Valvonnan tarve 2023 riskinarvioinnin perusteella (htv)
Elintarvikevalvonta (sis alkutuotanto ja laitosvalvonta)	961	5,3	1,0
Terveystarkastuksen valvonta	540	5	0,5
Tupakkavalvonta	103	0,1	0,1
Yhteensä	1604	10,4	1,6

Taulukon tiedot koskevat tarkastuksiin liittyvää voimavarojen käyttöä.

Muu voimavarojen käyttö kohdistuu mm. neuvontaan, opastukseen, koulutukseen, suunnittelu- ja raportointitöihin sekä muihin hallinnollisiin tehtäviin. Taulukossa ei ole huomioitu myöskään matkoihin kuluva aikaa.

Valvontaan vaikuttaa myös Covid-19 tilanteen kehittyminen. Mikäli ollaan kiihtymis- tai leviämisvaiheessa, henkilökunta siirtyy etätöihin ja valvontakäyntejä vähennetään, tehdään etänä tai lopetetaan suuremmaksi osaksi niin kauan kuin se on välttämätöntä. Vuosi 2022 on ollut rauhallinen covidin osalta ja mi-

käli tilanne jatkuu samanlaisena vuoden 2023 tarkastukset voidaan tehdä normaalisti ilman rajoituksia.

4. KOULUTUS

Valvontaviranomaisen on varmistettava, että henkilökunnalla on riittävä osaaminen ja että osaamista pidetään yllä säännöllisellä kouluttautumisella. Viranhaltijan on tunnettava omalla vastuulla olevan toimialan lainsäädäntö ja osattava soveltaa sitä virkavastuulla. Viranhaltijoilla on myös oltava riittävä hallinnollinen ja hallinnollisten prosessien osaaminen. Hallintolaissa (434/2003) säädetään viranomaisten harkintavaltaa ohjaavien oikeusperiaatteiden keskeisistä perusteista. Nämä oikeusperiaatteet ovat hallinnon lainalaisuuden periaate, yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate (HL 6 §, HE 72/2002). Viranomaisten on aina noudatettava näitä periaatteita. Lisäksi valvontaviranomaisen työtä yleisellä tasolla ohjaavaa lainsäädäntöä ovat mm. julkisuuslaki (621/1999), yleinen tietosuoja-asetus ((EU) 2016/679), kuntalaki (410/2015) ja laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003).

Hyvä hallinnollinen osaaminen on edellytys myös pakkokeinojen toteuttamiselle. Valvontaviranomaisen velvollisuus on ryhtyä hallinnollisiin pakkokeinoihin tarvittaessa.

Henkilöstön jatkuvalla ja monipuolisella kouluttautumisella on keskeinen merkitys valvontasuunnitelman suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen kannalta. Koulutus on tarpeen mukaan sisäistä tai ulkopuolista koulutusta. Koulutuksessa käytetään etäyhteyksiä aina kun se on mahdollista. Koulutus suunnitellaan niin, että henkilöstö osallistuu tehtäväjaon mukaiseen koulutukseen.

Laatukäsikirjaan on tehty koulutussuunnitelma. Talousarvion laatimisen yhteydessä laaditaan henkilöstön osaamisen kehittämissuunnitelma. Koulutuksen toteutumista, koulutuspäivien määrää ja kustannuksia seurataan toimiston ylläpitämän rekisterin avulla. Kehityskeskusteluissa käydään läpi koulutukseen liittyviä asioita. Toiminnassa käytettävät järjestelmät muuttuvat organisaatiomuutoksen mukana. Seuranta sopeutetaan uusiin järjestelmiin ja huomioidaan vuoden 2023 toiminnassa.

5. TIETOJÄRJESTELMÄT

VATI-tietojärjestelmään kirjataan valvontakohteet, suoritettavat tarkastukset, näytteenoitot, toimenpidepyynnöt ym. valvontaan liittyvät toimenpiteet. VATI:ssa on hyödynnetty aiempien järjestelmien tietovarastoja (kohde- ja valvontatietoja) sekä ominaisuuksia kuten esim. analyysitiedonsiirtopalvelua. VATI:n myötä siirryttiin käyttämään reaaliaikaista käyttöliittymää, joka korvasi aiemmin käytössä olleet kuntajärjestelmät (Kainuussa Digiä). Tietojärjestelmän tavoitteena on huomioida käyttäjien tarpeet valvonnan suunnittelussa ja päivittäisessä valvontatyössä. Kuntien on pidettävä tiedot ajan tasalla ja edis-

tettävä omaa raportointiaan, jotta kunnissa voidaan osoittaa oman toiminnan vaikuttavuutta, riskiperusteisuutta ja tuloksellisuutta. VATI-tietojärjestelmän käyttöönotto on vaatinut ja vaatii edelleen kaikkien tarkastajien työaika, joten se vaikuttaa valvontaan käytettävissä olevaan työaikaan.

Lisäksi VYHA-valtakunnallisen järjestelmän avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja. Järjestelmää käytetään valvontaa ja valvontayksikköä koskevien tietojen keräämiseen. Näitä ovat mm. henkilöresurssit, valvontasuunnitelma ja sen toteuman sanallinen arviointi.

VYHA-järjestelmää on kehitetty kattamaan myös arviointi- ja ohjauskäyntien dokumentointia ja raportointia.

Ilppa on ympäristöterveydenhuollon sähköinen ilmoituspalvelu. Ilppaa voi käyttää elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaisen toiminnan ilmoittamiseen. Ilmoittaminen Ilpan kautta toimii Suomi.fi palveluportaalin kautta. Ilppa on osa VATI-järjestelmää.

Ilpassa voi ilmoittaa toiminnan

- aloittamisesta
- olennaisesta muuttamisesta
- lopettamisesta

Tiedot Ilpasta tulevat viranomaisen käsiteltäväksi sähköisesti. Ilppa on otettu käyttöön valtakunnallisesti 16.11.2020.

Ruokaviraston kehittämä ELTE- tietojärjestelmä otetaan käyttöön eläintautitaipauksen ja -epidemioiden hoitoa varten. Järjestelmän käyttöönottoon ruokavirasto ja PSAVI järjestävät koulutusta.

Praktikkoeläinlääkäreille otettiin joulukuun 2020 alusta lähtien käyttöön yhteinen KliniQ-praktiikkaohjelmisto ja potilastietokanta. Eläinlääkäreiden entiset potilastiedot siirrettiin uuteen ohjelmaan. Ohjelmaa on kehitetty vuoden aikana yhteistyössä toimittajan kanssa. KliniQ on myös sijaisten käytössä.

6. LAADUNHALLINTA

Ympäristöterveydenhuolto on kuulunut sote -kuntayhtymän laadunhallinnan organisaatioon. Tulosalueelle on nimetty laatu päällikkö, vastuualueittain laatu vastaava ja laatu tiimit.

Tulosalueen laatu käsikirjassa on kuvattu johtaminen, organisaatio ja ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmien toiminta-alueisiin liittyvät prosessikartat ja palveluprosessit. Laatu käsikirja sisältää ohje- ja lomakerekisterin elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain valvontaan sekä eläinlääkintähuoltoon. Laatu käsikirjan työ- ja tarkastusohjeilla varmistetaan valvontayksikön toiminnan menettelytapojen yhtenäisyys. Ohjeissa hyödynnetään keskusrivaston valtakunnallisia tarkastusohjeita ja lomakepohjia valvonnan yhden-

mukaistamiseksi. Ohjeistus käsitellään työyhteisössä. Laadunhallintajärjestelmä uusitaan vuoden 2023 aikana, koska soten laatujärjestelmä ei ole enää käytettävissä.

7. VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Asiakastyytyväisyydestä kerätään tietoa sote -kuntayhtymän ohjeiden ja laatujärjestelmän mukaisesti. Palautteet käsitellään vastuualueiden kokouksissa ja tulosalueen johtoryhmässä. Palautteesta raportoidaan vuosikertomuksessa ja sitä hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämisessä.

Ympäristöterveydenhuollon Internet-sivuille on laitettu toimijoille ja kuntalaisille suunnattua ohjeistusta ja lomakkeita. Sivut päivitetään vuodelle 2023 vastaamaan uutta organisaatiota.

Viestinnässä noudatetaan vastuukunnan, Sotkamon, viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Häiriötilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä Sotkamon ja muiden Kainuun kuntien viestinnästä vastaavien tahojen kanssa.

Tutkimusprojekteita ja muista ympäristöterveydenhuollon ajankohtaisista asioista tiedotetaan harkinnan mukaan tiedotusvälineille ja ympäristöterveydenhuollon internet-sivuilla.

8. HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Elintarvikkeiden, talous- ja uimaveden aiheuttamien epidemioiden hoidossa toimitaan ruokamyrkytys-epidemioita koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti. Toimintasuunnitelma päivitetään vuonna 2023. Se vaatii kuntien, Kainuun ympäristöterveyspalvelujen ja hyvinvointialueen yhteistyötä. Lisäksi toiminta tapahtuu THL:n, Ruokaviraston ja Valviran ohjeiden mukaan. Ympäristöterveydenhuollon eri toimialueita koskeva häiriötilannesuunnitelma on valmistunut 2017 ja se vaatii jatkuvaa päivittämistä. Lisäksi on tärkeä osallistua koulutuksiin ja harjoituksiin. Pandemiasuunnitelma on tarkistettu v. 2020 ja pandemiavalmiuden kehittäminen kuuluu jatkossa vuosittaisiin tehtäviin. Eläinten evakuointisuunnitelman valmistui osana Kainuun sotien evakuointisuunnitelmaa v. 2022.

9. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Arviointituloksilla ja valvonnasta saaduilla kokemuksilla on keskeinen merkitys seuraavia valvontasuunnitelmia laadittaessa. Valtakunnallisen ohjelman mukaan arviointiin tulee sisältyä mm.

- 1) suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus,
- 2) tarkastusten määrä,
- 3) näytteiden määrä,
- 4) valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen,
- 5) voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus,
- 6) toiminnan kehittämistarpeet sekä
- 7) arviointi- ja ohjauskäynnit

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään VATI- ja VYHA-järjestelmien avulla ja siitä laaditaan arviointiraportti toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa annettujen ohjeiden mukaisesti. Sote-kuntayhtymän hallituksessa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle.

Aluehallintovirasto arvioi kuntien valvontasuunnitelmia sekä niiden toteutumista. Valvontasuunnitelmien ja niiden toteuman arviointi tehdään pääsääntöisesti valvontayksikön arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan neljännesvuosittain tehtävien yhteenvetojen avulla. Toteutuminen käydään läpi terveystarvonnasta vastuualuepalaverissa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi raportoidaan Sotkamon kunnan ympäristöterveysjaostolle maaliskuun 2023 loppuun mennessä Arvioinnissa tarkastellaan kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset sekä näytteenotto ovat toteutuneet valvontakohdetyypeittäin. Arvioinnissa perustellaan syyt mahdollisesti toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta sekä esitetään toimenpiteet, joiden avulla tavoitteet toteutuisivat paremmin seuraavan tarkastelujakson aikana. Toteutumisen arvioinnissa kiinnitetään huomio myös henkilöstövoimavarojen riittävyyteen suhteessa valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan. Lisäksi arvioidaan valvonnasta saadut tulot valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti.

Talovesien (EU-laitokset) sekä uimarantaveden (EU-uimarannat) osalta tiedonkeruulomakkeet toimitetaan PSAVI:lle.

Oman sisäisen arvioinnin lisäksi otetaan huomioon myös ulkopuolisten tekemät arvioinnit kunnan valvonnasta. Tällaisia ovat mm. Ruokaviraston ja PSAVI:n kuntiin tekemät tarkastukset ja ns. EU-tarkastuskäynnit.

KAINUUN YMPÄRISTÖTERVEYSPALVELUT 1.1.2023 ALKAEN

Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024

Päivitys vuodelle 2023

Hyväksytty Kainuun sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
14.12.2022 § 285

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	3
2.	KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT	3
3.	TOIMINNAN JATKUVA PARANTAMINEN	3
	3.1. TOIMINNAN SUUNNITTELU (PLAN).....	4
	3.2. TOTEUTUS JA SÄÄNNÖLLINEN SEURANTA (DO).....	4
	3.3. ARVIOINTI JA RAPORTOINTI (CHECK)	4
	3.4. TOIMINNAN KEHITTÄMINEN (ACT)	4
4.	VALVONTAKOhteet	4
	4.1. REKISTERÖIMIS- JA HYVÄKSYMISMENETTELYT	5
	4.2. TARKASTUSTIHEYS	5
5.	RESURSSOINTI	6
	5.1. HENKILÖSTÖN TEHTÄVÄT, VASTUUALUEET JA VELVOLLISUUDET	6
	5.2. PEREHDYTYS- JA KOULUTUSSUUNNITELMA	7
6.	VALVONTAMENETTELYT	7
	6.1. TARKASTUKSET	7
	6.1.1. <i>Tarkastusten tavoite, sisältö ja toteutus</i>	7
	6.1.2. <i>Valvontakirjanpito</i>	8
	6.1.3. <i>Virallisen valvonnan perusteella käynnistettävät toimet</i>	8
	6.1.4. <i>Maksut</i>	8
	6.2. NÄYTTEENOTTO.....	9
	6.3. OHJAUS, NEUVONTA, KOULUTTAMINEN JA MUU VIESTINTÄ.....	10
7.	VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN ..	10
8.	SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN TOTEUTUMISEN SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	11

LIITTEET

LIITE 1 Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

1. JOHDANTO

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista (EU 2017/625) määrää, että elintarvikevalvonnan tulee olla suunnitelmallista, sen toimeenpano dokumentoitujen menettelyiden mukaista, valvonnan tulokset tulee arvioida säännöllisesti ja toimintaa on parannettava aikaisempien tulosten perusteella. Suomessa kansallisen tason viranomaismenettelyt on dokumentoitu elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan (VASU). Vasuun sisältyvän valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman toteuttamiseksi elintarvikelain (297/2021) 39 § velvoittaa kunnan elintarvikeviranomaisia laatimaan elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman. Valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelma palvelee valvontayksikköä oman toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Elintarvikevalvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, josta yrittäjät ja kuntalaiset saavat tietoa elintarvikevalvonnasta.

2. KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT

Kunnan tehtävänä on huolehtia elintarvikelain mukaisesta valvonnasta alueellaan. Kunnan elintarvikevalvontatehtäviä ovat

- kunnan valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen hyväksyminen ja ilmoitusten käsittely
- alkutuotantopaikkojen, elintarvikehuoneistojen ja muiden elintarvikealan toimijoiden (ml. maahantuojien) olosuhde- ja tuotevalvonta sekä oma-valvonnan valvonta
- kotimaassa tuotettujen elintarvikkeiden ja elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden valmistuksen, myynnin sekä markkinoinnin valvonta
- kaupan ketjussa olevien elintarvikkeiden ja niiden markkinoinnin valvonta (ml. luomuelintarvikkeet)
- verollisten alkoholijuomavaraostojen sekä alkoholijuomien valmistuspaikan tai tilaviinimyymälän yhteydessä olevien elintarvikehuoneistojen valvonta
- elintarvikealan toimijoiden ja kuluttajien neuvonta ja tiedottaminen, valtion viranomaisten avustaminen eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa sekä elintarvikesäännösten mukaisten ilmoitusten ja raporttien tekeminen AVI:lle ja Ruokavirastolle
- osallistua alueellaan terveydelle vaarallisten tuotteiden takaisinvetoihin ja muihin toimenpiteisiin
- osallistua elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyön järjestämiseen kunnassa.

3. TOIMINNAN JATKUVA PARANTAMINEN

Elintarvikevalvontaa toteutetaan jatkuvan parantamisen Plan-Do-Check-Act (PDCA) periaatteen mukaisesti. Elintarvikevalvontasuunnitelmassa kuvataan

toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja seurannan, arvioinnin ja raportoinnin sekä kehittämisen menettelyt.

3.1. Toiminnan suunnittelu (Plan)

Ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelma laaditaan viranomaisvalvonnan toimijoihin ja kuluttajiin kohdistuvien vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseksi eli siten, että elintarvikevalvonta on virallista valvontaa koskevan asetuksen 9 artiklan vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvonnan suunnittelussa huomioidaan myös yleisesti viranomaistoimintaa koskevat hyvän hallinnon perusteet (hallintolaki 434/2003), jotka takaavat asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen. Tehokas valvonnan järjestäminen varmistaa kansantalouden näkökulmasta tarkoituksenmukaista viranomaisresurssien käyttöä. Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain.

3.2. Toteutus ja säännöllinen seuranta (Do)

Ympäristöterveydenhuollossa seurataan elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumista säännöllisesti vuoden aikana, jotta valvonnan toimeenpanossa on mahdollista hyödyntää ajantasaista tietoa. Seurannan perusteella ympäristöterveysjohtaja kohdentaa tarvittaessa voimavaroja tarkoituksenmukaisesti lyhyelläkin aikavälillä. Valvontasuunnitelmassa kuvataan ympäristöterveydenhuollossa käytössä olevat toteutuksen seurannan menettelyt.

3.3. Arviointi ja raportointi (Check)

Ympäristöterveydenhuolto hyödyntää valvontatuloksiaan oman toimintansa kehittämisessä. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan sisällytetään suunnitelma elintarvikevalvonnan toteutumisen arvioinnista. Suunnitelmassa kuvataan, kuinka elintarvikevalvonnan seurannasta saatavia tietoja analysoidaan ja johtopäätöksiä hyödynnetään valvonnan suunnittelussa ja toteutuksessa vuosittain ja tarpeen mukaan pidemmällä aikavälillä. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten ympäristöterveydenhuollossa hyödynnetään sisäisten ja ulkoisten auditointien sekä arviointi- ja ohjauskäyntien tuloksia.

3.4. Toiminnan kehittäminen (Act)

Ympäristöterveydenhuollossa kehitetään elintarvikevalvontaa VASUn ja ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman kansallisten tavoitteiden mukaisesti. Aikaisempien valvontatulosten lisäksi kehittämisessä huomioidaan muut valvontaan vaikuttavat tekijät, kuten uudet riskit ja tutkimustieto, valvontayksikön omat painopistealueet ja projektit, lainsäädännön ja toimintaympäristön muutokset sekä auditointien tulokset.

4. VALVONTAKOhteet

Liitteessä 1 on listattu valvontakohteiden lukumäärät toimintatyypeittäin sekä niiden riskiluokitukset, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä keskimää-

räinen aika. Hyväksyntää edellyttäviä laitoksia on 17, rekisteröityjä elintarvikehuoneistoja 701 ja alkutuotannon kohteita 570, joista säännöllisen valvonnan kohteita 244. Kohdemäärä perustuu 2019 suoritettuun valvontakohteiden laskentaan. Tarkastusaikaa arvioitaessa on otettu huomioon kohteen ominaisuudet, kuten riskiluokitus ja valvontahistoria, tarkastuksen valmistelu ja sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Käytettävässä ajassa ei huomioida matkaa valvontakohteeseen. Kainuun soten valvonta-alueella välimatkat valvontakohteisiin voivat olla pitkiä. Vaikka matkoihin kuluu aikaa ei lasketa tarkastusaikaan, on sillä vaikutusta valvontaresursseihin.

4.1. Rekisteröimis- ja hyväksymismenettelyt

Elintarvikealan toimijan on tehtävä rekisteröinti-ilmoitus toiminnastaan viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja toiminta on pienimuotoista. Myös alkutuotannon toimijan sekä kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus. Toimija tekee rekisteröinti-ilmoituksen ympäristöterveydenhuollon sähköiseen ilmoituspalveluun (ilppa), jonka kautta tiedot siirtyvät valvontarekisteriin (VATI).

Rekisteröinti-ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Käsittelyn yhteydessä suoritetaan valvontakohteen alustava riskinarviointi. Alustavaan riskinarviointiin perustuva ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan yhden, kolmen tai kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Sen jälkeen tarkastustiheys määräytyy tarkastuksella tehtyjen havaintojen, riskinarvioinnin ja Ruokaviraston laatimien ohjeiden perusteella. Ilmoituksen käsittelyn jälkeen kohteesta tulee terveystarkastuksen valvontakohteeksi, joka on yleensä myös suunnitelmallisen valvonnan piirissä.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä peräisin olevia elintarvikkeita, on haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Toimivaltainen valvontaviranomainen tekee päätöksen elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta. Viranomainen tallentaa VATIin tiedot elintarvikehuoneistosta ja sen hyväksymisestä. Hyväksymispäätöksen jälkeen kohde kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

4.2. Tarkastustiheys

Elintarvikevalvonnan tarkastukset perustuvat EU-säädöksiin, elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin. Valvontaa suoritetaan riskiperusteisesti ja kohteiden tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin kautta. Tarkastustiheyden määrittämiseen käytetään Ruokaviraston valtakunnallista riskinarviointiohjetta 1028/04.02.00.01/2022/5. Ohjeeseen sisältyy kriteerit perusvalvontatiheyden laskemiseen, mutta ei nostamiseen. Kohteiden tarkastustiheydestä voi

poiketa vain perustellusta syystä ja paikalliseen riskinarvioon perustuen. Riskinarvioon vaikuttavat esimerkiksi aikaisemmat valvontatulokset ja asiakaspa-lautteet.

5. RESURSSOINTI

5.1. Henkilöstön tehtävät, vastuualueet ja velvollisuudet

Elintarvikevalvonta on jaettu terveystarkastuksen ja eläinlääkintähuollon kesken. Terveystarkastuksen vastuualueeseen elintarviketiimille kuuluu rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen valvonta. Eläinlääkintähuollon vastuualueelle kuuluu hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen, eläinperäisten elintarvikkeiden ensisää-pumispaiikkojen valvonta ja eläinperäisten alkutuotteiden valvonta. Lisäksi eläinlääkärille kuuluvat elintarvikevalvonnassa valvontatehtävät, joihin vaadi-taan eläinlääkärin pätevyys. Elintarviketiimissä valvontakohteet on jaettu val-vojien kesken alueellisesti tai toimintatyyppin mukaan.

Elintarvikevalvontaviranomaiselle kuuluvat tehtävät on pääosin delegoitu ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille Kainuun sote -kuntayhtymän hallituk-sen päätöksellä 16.6.2021 § 186.

Elintarvikevalvonnassa suunnitelmalliseen valvontaan arvioidaan käytettävän vuosittain aikaa n. 1 htv. Tämä aika sisältää myös suunnitelmalliseen valvon-taan liittyviin seurantatarkastuksiin käytetyn ajan. Seurantatarkastuksiin arvi-oidaan käytettävän 3-4 % suunnitelmalliseen valvontaan käytettävästä koko-naistyöajasta. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseja varataan myös ruokamyrkytysten- ja asiakasvalitusten selvittämiseen.

Kaikkiaan elintarvikevalvontaan on käytettävissä n. 5,3 htv. Henkilötyövuodet käsittävät viiden elintarvikevalvontaa tekevän terveystarkastajan työajan sekä hygieenikkoeläinlääkärin elintarvikevalvontaan käyttämän työajan. Hygieenik-koeläinlääkäri käyttää kokonaistyöajastaan vain osan elintarvikevalvontateh-täviin.

Elintarvikevalvonnassa suunnitelmalliseen valvontaan käytettävissä olevia re-sursseja vähentävät muut ympäristöterveydenhuollon tehtävät kuten esimer-kiksi ohjeiden ja lausuntojen laatiminen, laatu- ja VATlin liittyvät päivitykset. Lisäksi resursseja on varattu näytteenotto- ja viestintään ja koulutuk-siin 0,6 htv määrä.

Elintarvikevalvonnassa käytettävissä olevia resursseja arvioitaessa joudutaan ottamaan huomioon myös uuden organisaation aiheuttamat muutokset. Muu-toksen aiheuttamat ylimääräiset työt sitovat resursseja. Resurssipuute elintar-vikevalvonnassa on todennettavissa muun muassa tarkastelemalla vuosittai-sen valvonnan kattavuutta. Mikäli säännöllistä valvontaa vaativat kohteet jaet-taisiin tasaisesti valvontatyötä tekeville tarkastajille, tulisi vuosittaiseksi tarkas-tajakohtaiseksi tarkastusmääräksi selvästi keskusviraston ohjeistuksen ylittävä määrä tarkastuksia. Keskusviraston ohjeistuksen mukaisessa tarkastusmää-rässä ei oteta esimerkiksi huomioon valvontayksikköjen erityispiirteitä (mm.

pitkiä välimatkoja). Käytettävissä olevia resursseja on kohdennettu riskinarvioinnin perusteella kohteisiin, joiden toiminnassa on suuremmat riskit, sekä kohteisiin, joihin aikaisemman valvontahistorian perusteella vaaditaan enemmän valvontaa. Pienemmän riskiluokan kohteita tarkastetaan vastaavasti harvemmin.

5.2. Perehdytys- ja koulutussuunnitelma

Uusien henkilöiden perehdyttämiseen on laadittu perehdytysohjeet. Valvontayksikössä osallistutaan Ruokaviraston ja aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin. Lisäksi osallistutaan muiden tahojen järjestämiin elintarviketarkastukseen liittyviin koulutuksiin. Toimisto kirjaa koulutuksiin osallistumiset koulutusrekisteriin.

Jokaisen työntekijän koulutustarve ja työn tavoitteet sekä niiden toteutuminen käydään läpi vuosittain henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa.

6. VALVONTAMENETTELYT

6.1. Tarkastukset

6.1.1. Tarkastusten tavoite, sisältö ja toteutus

Tarkastusten tavoitteet ja sisällöt suunnitellaan riskiperusteisesti eri valvontakohdetoimintatyypeille. Tavoitteena on, että tarkastukset kattavat riskiperusteisesti määriteltyjen tarkastuskertojen kautta valvontakohteen omavalvonnan, tilat, olosuhteet ja toimintatavat mukaan lukien myyntitavat, asiakirjat, tuotteet ja tuotteista annettavat tiedot niin pakkauksessa, etämyynissä kuin markkinoinnissa.

Elintarvikehuoneistojen valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään pääasiassa Oiva-arviointijärjestelmän mukaisesti. Kaikki Oiva-arviointiohjeiden sisältämät asiat tarkastetaan vähintään kerran kolmen vuoden aikana, jos asia sovelletaan kohteessa. Asiakokonaisuuksia tai asioita valvotaan kohteessa riskiperusteisesti useammin kuin kerran kolmessa vuodessa, jos niiden tila voi muuttua nopeasti ja epäkohdat niissä vaikuttavat välittömästi ja olennaisesti elintarviketurvallisuuteen.

Tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta, ajankohtana kun valvontakohteessa on toimintaa. Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti kohteessa paikan päällä. Valvontakäyntejä voidaan tehdä myös kotirauhan piiriin kuuluvissa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tällaisen tarkastuksen saa tehdä ainoastaan toimivaltainen valvontaviranomainen. Tarkastus voidaan toteuttaa myös etätarkastuksina (asiakirjatarkastus). Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastuksia ja käytetään elintarvikelain mukaisia pakkokeinoja. Uusintatarkastuskäynti voidaan korvata toimijan kirjallisella ilmoituksella, valokuvilla tai videotallenteilla.

Vuonna 2023 tarkastukset on suunniteltu tehtäväksi liitteen 1 mukaisesti. Lisäksi tarkastetaan edellisenä vuotena tarkastamatta jääneitä kohteita.

Vuoden 2023 valvonnassa painotetaan elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentäviä asioita kuten

- lämpötilavalvontaa (Oiva-rivit 6.2 ja 6.4)
- jäljitettävyyttä (Oiva-rivit 16.1 ja 16.9.)

Lisäksi Ruokavirasto on asettanut vuodelle 2023 tavoitteeksi, että kunnissa

- osallistutaan valvojan työkalupakin (ohjeita valvontatyöhön) suunnitteluun
- päivitetään VATIin kohdetoiminnot sekä päivitetään kuntien vastuulle siirtynyt eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti
- osallistutaan VATIin jatkuvaan kehittämiseen
- osallistutaan elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan kehittämiseen sekä petosten valvonnan ja torjunnan valmiuden kehittämiseen luonnonmukaisessa tuotannossa 2020–2023
- osallistutaan pandemiavalmiuden kehittämiseen elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa. Huomioidaan koronaepidemian opit ympäristöterveydenhuollossa.

Terveysvalvonnan omana projektina vuonna 2023 toteutetaan apteekkien valvontaprojekti.

Lisäksi varaudutaan mahdollisiin Euroopan komission esittämiin valvontaohjelmiin ja koordinoituihin valvontahankkeisiin.

6.1.2. Valvontakirjanpito

Valvontatiedot raportoidaan valtakunnallisen tietojärjestelmän (VATI) kautta valtakunnalliseen valvontatietorekisteriin. Suunnitelmallisen valvonnan valvontatulokset julkaistaan valtakunnallisessa valvontatietojen julkistamisjärjestelmässä (Oivahymy.fi). Tietojärjestelmien rekisteriselosteet löytyvät Ruokaviraston internetsivuilta.

6.1.3. Virallisen valvonnan perusteella käynnistettävät toimet

Valvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos toimijan todetaan jättävän noudattamatta säännöksiä. Kainuun sotessa hallinnollisten pakkokeinojen käyttö on delegoitu ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille. Ympäristöterveydenhuollossa on valmiudet hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön.

6.1.4. Maksut

Valvontasuunnitelmaan perustuvat säännölliset tarkastukset ja elintarvikemääräysten noudattamatta jättämiseen liittyvät tarkastukset ovat maksullisia. Valvontasuunnitelmaan perustuvasta tarkastuksesta peritään valvontamaksu, joka perustuu tarkastukseen käytettyyn aikaan ja Ruokaviraston tekemään toi-

mintatyyppikohtaiseen riskinarviointitaulukkoon. Maksut on määritelty Kainuun soten hallituksen hyväksymässä maksutaksassa.

Vuoden 2022 alusta alkaen ympäristöterveydenhuolto on alkanut periä vuosittain 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun elintarvikelain (297/2021) mukaisesti suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevalta valvontakohteilta. Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu, se ei määräydy valvontatarpeen mukaisesti.

Perusmaksu koskee kaikkia toimipaikkoja, joilla on hyväksyntä tai joilta edellytetään ilmoitusta rekisteröintiä varten eli käytännössä valvonnan perusmaksu koskee lähes kaikkia kunnan valvomia elintarvikehuoneistoja ja elintarviketoimintoja sekä elintarvikekontaktimateriaalitoimijoita. Osa pienemmistä toimijoista on vapautettu valvonnan perusmaksusta.

VATI-rekisterissä olevien valvontakohteiden läpikäynti liittyen valvonnan perusmaksusta vapauttamiseen sitoo resursseja suunnitelmallisesta valvonnasta.

6.2. Näytteenotto

Näytteenotolla pyritään seuraamaan elintarvikkeiden mahdollisia riskejä, etenkin mikrobiologisia riskejä sekä omavalvonnan toimivuutta. Näytteenotto pyritään kohdentamaan tuotteisiin ja ominaisuuksiin, joihin kohteen toimija voi itse vaikuttaa. Valvontanäytteisiin eivät sisälly ruokamyrkytys- ja valitusnäytteet, kansallisen salmonellavalvontaohjelman näytteet eivätkä säännölliseen valvontaan kuulumattomat projektinäytteet.

Näytteenottoa suunnataan kohdetyyppien riskitason, kohteesta saatujen aiempien kokemusten ja omavalvonnan toimivuuden mukaan sekä käytettävissä olevien henkilövoimavarojen mukaan. Elintarvikehuoneistojen ja laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto otetaan huomioon valvontanäytteenotossa. Liha- ja kala-alan laitosten valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota omavalvontanäytteenoton toteutumiseen. Viranomaisnäytteitä otetaan riskialttiimmista kohteista (kalanjalostus- ja maitoalan laitokset).

Torjunta-ainejäämätutkimuksia ja muita kemiallisia erityistutkimuksia tehdään valtakunnallisten projektien yhteydessä Tullilaboratorion ja Ruokaviraston suunnitelmien mukaisesti.

Vuoden 2022 aikana laboratoriopalvelut kilpailutettiin. Ympäristöterveydenhuollon elintarvike- ja pintapuhtausnäytteet toimitetaan tutkittavaksi Savo-Karjala Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

Näytteenotto suunnataan riskinarvioinnin ja saadun kokemuksen perusteella vuonna 2023 seuraavasti:

- Liha-, kala- ja maitoalan laitoksista otetaan tuote- ja pintapuhtausnäytteitä listerian määrittämistä varten. Kala-alan laitoksissa näytteenotto keskittetään jalostettuja tuotteita valmistaviin laitoksiin. Pintapuhtausnäytteitä ote-

taan 3-5 kpl / laitos ja elintarvikenäytteitä 1-5 kpl / laitos. Näytteenotossa huomioidaan toimijan omavalvontanäytteenotto.

- Toteutetaan Ruokaviraston näytteenottopyynnöt (mm. vierasainevalvonta) ja otetaan mahdolliset Ruokaviraston projektinäytteet.
- Osallistutaan ympäristöterveydenhuollon käyttämän laboratorion järjestämiin näytteenottoprojekteihin. Savo-Karjala ympäristötutkimus Oy:n 2023 projektisuunnitelmissa on toteuttaa gluteenittomien tuotteiden gluteenipitoisuuden valvontaprojektin. Projektissa selvitetäisiin ravintoloiden valmistamien gluteenittomien annosten gluteenipitoisuuksia. Toisessa laboratorion toteuttamassa projektissa selvitetäisiin ravintoloissa ja kahviloissa tarjottavien jääpalojen mikrobiologista laatua. Projektien käytännön toteutukset ja otettavien näytteiden määrät varmistuvat, kun laboratorio antaa ohjeet projektien käytännön toteutuksista.

6.3. Ohjaus, neuvonta, kouluttaminen ja muu viestintä

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseja varataan asiakkaiden ohjaukseen, neuvontaan ja koulutukseen sekä muuhun ennakkoimattomaan työhön kuten esimerkiksi asiakasvalitukseen, ruokamyrkytysten selvittämiseen ja takaisinventojen hoitamiseen. Lisäksi osallistutaan viranomaiskatselmuksiin yhdessä muiden viranomaisten kanssa.

Ympäristöterveydenhuollossa siirrytään uuden laatujärjestelmän käyttöön. Järjestelmän käyttöönotto sitoo resursseja suunnitelmallisesta valvonnasta.

Ympäristöterveydenhuollossa ohjausta ja neuvontaa annetaan yksittäiselle asiakkaalle puhelimitse, sähköpostilla sekä tarkastusten yhteydessä. Mikäli on tarvetta tiedottaa laajemmin, voidaan tiedottamiseen käyttää organisaation internetsivuja tai facebookia. Tarvittaessa otetaan yhteys organisaation viestintän yksikköön.

Toimijoiden ja kuluttajien neuvontaan ja ohjaukseen käytettävästä työajasta pidetään erillistä kirjanpitoa. Tiedot ohjaukseen ja neuvontaan käytetystä työajasta kootaan vuosittain.

7. VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN

Ruokamyrkytysten hoito ja varautuminen häiriötilanteisiin on kuvattu ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontasuunnitelmassa.

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämistä varten on laadittu suunnitelma ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Kainuun sotien hallitus on nimennyt selvitystyöryhmän epidemioiden selvittämistä varten 24.2.2021 § 40. Häiriötilanteessa käytössä olevat resurssit kohdennetaan häiriötilanteen selvittämiseen.

Jos terveysvaarallista elintarviketta epäillään olevan kuntayhtymän alueen valvontakohteessa, ryhdytään välittömiin toimenpiteisiin elintarvikkeiden

markkinoilta poistamiseksi. Markkinoilta poistamisessa noudatetaan Ruokaviraston ohjetta elintarvikealan toimijoille takaisinvedosta sekä ilmoittamisesta viranomaisille ja kuluttajille.

Euroopan komissio pitää yllä nopean hälytyksen järjestelmää (RASFF), jonka avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveysvaaraa aiheuttavista elintarvikkeista ja rehuista. Elintarvikkeiden osalta selvitetään elintarvikkeen esiintymisen todennäköisyyttä alueella ennen valvontatoimenpiteiden suunnittelua.

8. SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN TOTEUTUMISEN SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti noin kerran kuukaudessa ympäristöterveydenhuollon vastuualuepalavereissa. Elintarviketiimin palavereissa voidaan arvioida valvontaresurssien ohjaamista tarkastuksilla havaittujen epäkohtien valvontaan tai suunnitella tarkastusten painottamista jollekin tietylle valvonnan sektorille.

Tarvittaessa tiimipalavereissa käydään läpi mahdollisten valvonta- ja näytteenottoprojektien tulokset sekä päätetään mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Aluehallintovirasto ohjaa ympäristöterveydenhuoltoa alueellaan ja arvioi kuntien ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallista valvontaa ja valvonnan järjestämistä. Tätä tehtävää aluehallintovirasto toteuttaa mm. arviointi- ja ohjauskäynneillä.

Arviointi- ja ohjauskäynnillä tarkoitetaan järjestelmällistä tarkastelua, jolla selvitetään valvontayksikön toiminnan lainsäädännön- ja suunnitelmienmukaisuutta. Käynnin tavoitteena on ohjata valvonnan laatua ja yhdenmukaisuutta yleisesti sekä edistää resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä kehittämällä valvonnan riskiperusteisuutta ja tehokkuutta. Arviointi- ja ohjauskäynneillä esitetyt asiat huomioidaan toimintaa kehitettäessä.

Elintarvikevalvonnan toteutuminen arvioidaan vuosittain ja raportoidaan VYHA-järjestelmän kautta aluehallintovirastolle.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

ILMOITUSTA EDELLYTTÄVÄ TOIMINTA

	toiminta	riskiluokka	tark/v	Kohdemäärä	Tarkastusaika	Suunnitelma vuosi		
						2022	2023	2024
Elintarvikkeiden valm. Ei maito/ liha/ kala/muna/ vilja-kasvis								
Juomien valmistus	3	2	0,5	2	3	1	1	1
Makeisten valmistus	3	2	0,5	2	2	1	1	1
Muu valmistus	3	2	0,5	11	3	5	6	5
Pitkälle jalostettujen eläinperäisten tuotteiden valmistus	3	2	0,5		3			
Elintarvike kontaktimateriaalit								
Elintarvike kontaktimateriaalit	1	1	0,35	2	2		2	
Elintarvikkeiden kuljekset								
Elintarvikkeiden kuljetus	1	1	0,35	22	2	7	8	7
Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	1	1	0,35	1	2		1	
Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	2	1	0,35		2			
Elintarvikkeiden pakastekuljetus	2	1	0,35		2			
Elintarvikkeiden myynti								
Elintarvikkeiden tukkumyynti	2	1	0,35	4	2	1	2	1
Elintarvikkeiden vähittäismyynti	2-3	2-3	0,35-0,5	142	3	48	48	48
Kuluttajan tuotteiden käsittely, eläimistä saatavat elintarvikkeet								
Ulkomyyntialue				10	2			
Elintarvikkeiden tarjoilu								
Grilli- tai pikaruokatoiminta	2	2	0,5	51	3	26	25	26
Kahvilatoiminta	1	1	0,35	97	2	32	33	32
Pubitoiminta	1	1	0,35	20	2	6	7	6
Ravintolatoiminta	3	3	1	93	3	93	93	93
Suurtilaus. Keskuskeittiötoiminta	4	4	2	35	3	70	70	70
Pitopalvelutoiminta	1	2	0,5	15	3	8	7	8
Suurtilaus. Laitoskeittiötoiminta (koulut, sairaalat, ym)	3	2	0,5	48	3	24	24	24
Suurtilaus tarjoluokeittiötoiminta	2	2	0,5	91	3	46	45	46
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen								
Elintarvikkeiden pakastaminen	1	1	0,35	5	2	1	2	1
Elintarvikkeiden pakkaaminen	1	1	0,35		2			
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi	1	1	0,35	1	2			1
Muu elintarvikkeiden varastointi	1	1	0,35	6	2	2	2	2
Kala-ala								
Kalajalosteiden valmistus	3	4-6	2-4	8	3	12	12	12
Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	2	3-4	1-2	12	3	12	12	12
Liha-ala								
Jauhelihan valmistus	2	3-6	1-4					
Leikkaamo	2	3-6	1-4					
Lihavalmisteiden valmistus (kypsiä)	3	4-6	2-6	3	5	3	3	3
Mekaaninen lihanerotus	2	3-6	1-4					
Muu liha-alan valmistus	3	4-6	2-6					
Pakkaaminen	2	3-6	1-4					
Pienteurastus	3	4-6	2-6					
Raakalihavalmisteiden valmistus	2	3-6	1-4					
Teurastus								
Maitoala								
Jauheiden valmistus	1	3-4	1-2					
Juuston valmistus	1-2	3-6	1-4					
Jäätelön valmistus	1-2	3-6	1-4	1	4	1	1	1
Maitonesteiden valmistus	1	3-4	1-2					
Muu maitoalan valmistus	1	3-4	1-2					
Voin ja ravintorasvojen valmistus	1-2	3-6	1-4					
Muna-ala								
Munapakkaamo	1	3-4	1-2	1	3	1	1	1
Munatuotteiden valmistus	2	3-4	1-2					
Vilja-kasviala								
Kasvis- marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	3	2-3	0,5-1	18	3	9	9	9
Leipomotuotteiden valmistus	3	2-3	0,5-1	12	3	6	6	6
Muiden viljatuotteiden valmistus	3	2	0,5					
Myllytoiminta	2	1-2	0,35-0,5					
Pakkaamatoiminta, vähäistä kauppakunnostusta	1	1-2	0,35-0,5	5	2	2	2	2
Ruoka- ja kahvileipien valmistus	3	2-3	0,5-1	8	3	4	4	4
Vähäriskinen toiminta elintarvikehuoneistossa								
Vähäriskinen, Lihan käsittely	1	1	0,35	1	1		1	
Alkutuotanto								
Alkutuotannon tuotteiden kuljetus								
Hunajatuotanto					6			
Itujentuotanto			1					
Kalastus					34			
Lihantuotanto					80			
Maidontuotanto			0,2		135	7	25	35
Munantuotanto			0,2		4	2	1	2
Peltoviljely					183			
Puutarhaviljely, avomaa			0,3		56	18	19	18
Puutarhaviljely, kasvihuone			0,2		1			1
Sienimöt								
Siitosmunantuotanto								
Vesiviljely			0,2		9	2	1	3

Ilmoitettuja elintarvikehuoneistoja 701
Laitoksia 16
Alkutuotannon kohteita, josta säännöllisen valvonnan kohteita 508
205

Valvonta tarve vuosittain

397 +87 tarkastusta riippuen vaihteluvälillä
27 laitostarkastusta
57 tarkastusta

Lisäksi alkutuotannon tarkastuksia

481 minimissään tarkastusta/ vuosi

Suunnitelmallisen valvonnan ajankäyttö

1271 tuntia
0,77 htv

KAINUUN YMPÄRISTÖTERVEYSPALVELUT 1.1.2023 ALKAEN

Terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024

Päivitys vuodelle 2023

Hyväksytty Kainuun sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
14.12.2022 § 285

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	3
2.1 VALVONNAN HENKILÖSTÖVOIMAVARAT	3
2.2 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET	4
3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	5
4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS	6
5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	7
5.1 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ	7
5.2 TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	11
6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI	11
7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT	13
7.1 VALVONTANÄYTTEET	13
7.2 LABORATORIOT, JOHON VALVONTA TUKEUTUU	13
8. MUUTOKSET SÄÄDÖKSISSÄ JA VIRANOMAISSOHJEISSA	14

LIITE 1 Terveystieteiden laitoksen mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

1. JOHDANTO

Kunnan tehtävänä on edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Terveydensuojelulain tavoitteena on suojella ihmisen terveyttä mm. huomioimalla terveydensuojelu yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa. Terveydensuojeluun kuuluu terveyshaittojen ennalta ehkäisy sekä todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilmaongelmien seurauksena. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa.

Kunnan on laadittava ja hyväksyttävä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (*kunnan valvontasuunnitelma*). Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon terveydensuojelulaissa 4 a §:ssä tarkoitettu valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveyttä.

Suunnitelma on laadittu terveydensuojelulain (763/1994) 6 §:n mukaisesti terveydensuojelun valvontasuunnitelmaksi ja se koskee vuosien 2020 - 2024 suunnitelmallista valvontaa ja jota on päivitetty koskemaan vuotta 2023.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Valvonnan henkilöstövoimavarat

Terveydensuojeluvalvontaa tehdään muiden tehtäväalueiden ohella terveystarkastajien työnjaon mukaisesti. Terveydensuojelun suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain noin 0,5 htv.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvontasuunnitelmassa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu terveydensuojelulain mukainen valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Em. tehtäviin kuuluvat mm.:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana
- toiminnan kehittäminen.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Seuraavassa tuodaan esille paikallisia erityispiirteitä, jotka vaikuttavat muuhun kuin suunnitelmalliseen valvontaan käytettäviin resursseihin.

Ympäristöterveydellä tarkoitetaan myös sitä teoriaa ja niitä käytännön toimenpiteitä, joilla arvioidaan ja hallitaan ympäristössä olevia terveyteen vaikuttavia tekijöitä.

Voimavaroja on suunnattu vuosien aikana kaivostoimintaan liittyviin terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin. Näihin kuuluvat mm. sidosryhmäyhteistyö, lausuntojen antaminen ja terveydensuojelun asiantuntijana toimiminen. Kainuussa on myös voimakkaasti lisääntynyt tuulivoimahankkeiden suunnittelu, joka osaltaan vaatii ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointia ja johon työpanosta on kohdistettu yhä enemmän.

Kainuussa korostuu myös matkailuun liittyvät tehtävät. Matkailupaikkakunnilla tietyjä kohdetoimintoja on paljon. Erityisesti sesonkiaikana valvontatehtävät sekä valituksiin liittyvät tehtävät lisääntyvät, koska tapahtumiin liittyy paljon oheistoimintaa, jotka ovat terveysvalvonnan valvontakohteita. Sesongit ja suurtapahtumat vaikuttavat välillisesti myös kunnan perustoimintoihin. Riskinhallinta on merkittävässä roolissa, kun paikkakunnan väkiluku kasvaa lyhyellä ajalla merkittävästi. Esimerkkeinä Kainuun kasvavasta matkailusta ovat Suomussalmen Hossan kansallispuiston toiminta, Kuhmon kamarimusiikkijuhlat, Kainuun Rastiviikot, Ukkohallan ja Paljakan alueen toimintojen kehittäminen ja Sotkamossa Vuokatin toiminnot.

Kainuun paikalliset valvontatarpeet vaikuttavat häiriötilannesuunnitelmien päivittämistarpeeseen. Etenkin epidemioihin varautuminen on tärkeää huomioiden edellä mainitut paikalliset valvontatarpeet.

2.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat ilmoitusvelvollisuuden alaiset huoneistot mm. koulut, päiväkodit, vanhainkodit, kokoontumishuoneistot (lasten ja nuorten kohteet) sekä uimahallit, kylpylät, liikuntatilat ja vedenjakelualueet. Kohteet on rekisteröity valtakunnalliseen VATI-järjestelmään, johon myös kaikki tarkastukset, näytteenotot, toimenpidepyynnöt jne. kirjataan. Kohteet, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveyshaittaa, eivät enää ole ilmoitusvelvollisia.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa 45 §:ssä tarkoitettua tarkastuksen. Ilmoituksesta on tarvittaessa annettava tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TsL:n13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle. Viranomaiselle saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa. Ilmoituksen käsittelystä voi periä terveydensuojelulain mukaisen maksun. Toimintaa ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana. Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin voidaan tehdä tarkastus ainoastaan, mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa. Tällöin tarkastuksen tekemiseen on oltava kunnan terveydensuojeluviranomaisen antama kirjallinen määräys. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tiloja ei käytetä vakituiseen asumiseen. Nämä tilat voivat siten kuulua myös suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Terveydensuojelulakiin on 2022 alusta tuotu asiakirjatarkastuksen käsite. Sillä tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteeseen kuuluvassa tilassa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös oma tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohtetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksen tulisi kohdistua tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen. Lisäksi asiakirjatarkastuksia tehdään vesilaitosten valvonnassa mm. valvontatutkimusohjelmien päivityksessä, riskinarvioinnin ajantasaisuuden tarkastelussa ja näytteenotto-suunnitelmien päivityksessä. Asiakirjatarkastuksilla ei kuitenkaan tarkoiteta esimerkiksi viranomaisen antamaa ohjausta ja neuvontaa tai lausuntojen antamista.

3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Valvira on valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määrittänyt painopisteet seuraavasti:

Kohde	Terveydensuojelun painopisteet (2020–2024)
Omavalvonnan tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa. • Voidaan toteuttaa tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa, ohjauksessa ja koulutuksissa. • Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja

	-hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen.
Elinympäristöterveyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Elinympäristöterveyden edistäminen osana kuntien strategia- ja hyvinvointityötä. • Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy mm. viranomaisten yhteistyönä (rakennusvalvonta, kaavoitus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, ELY-keskus, alkoholivalvonta, terveydenhuolto, työsuojelu, kunnan ja AVI:n sosiaalihuollon valvontaviranomaiset). • Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen (eri viranomaiset, laitokset, kuntien johto jne.) sekä valmiusharjoitukset.

Ohjelmakaudella valvontaa painotetaan Valviran esittämille painopistealueille. Terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on valvonnassa varmistaa, että toimija on tietoinen oman toimintansa riskeistä ja niiden hallintakeinoista. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset, valvontakohteet ja niiden lukumäärä on esitetty liitteessä (liite 1).

4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS

Terveydensuojelulain mukaisen valvontatarkastuksen tavoite on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai -vaaraa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista johtuen terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset.

Ympäristöterveydenhuolto valvoo terveydensuojelulain tarkoittamia kohteita suunnitelmallisesti tekemällä tarkastuksia ja uusintatarkastuksia sekä ottamalla näytteitä. Nämä säännöllisen valvonnan toimenpiteet ovat maksullisia.

Terveydensuojelulain muutos hyväksyttiin loppuvuodesta 2021 ja se tuli voimaan 2022 alusta. Laissa tarkennettiin ilmoitusvelvollisuutta ja valvonnan maksullisuutta, mutta lisäksi tuotiin kokonaan uusi vuosittainen valvonnan perusmaksu. Perusmaksulla katetaan sellaisen suunnitelmallisen valvonnan kuluja, jolle ei voida määrittää suoriteperusteista maksua tai johon suoriteperusteinen maksu ei muuten sovellu. Näitä ovat esimerkiksi toiminnanharjoittajalle tarjottava omavalvonnan tuki, koulutus ja terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi maksulla katetaan muun muassa talousveden, uimaveden ja allasveden valvontaan liittyvien valvontatutkimusohjelmien, seurantakalenterien ja näytteenottosuunnitelmien laatiminen sekä esimerkiksi vesiepidemioiden selvittämiseen liittyvä työ.

Uusi maksu tukee terveyshaittojen ennaltaehkäisyä ja valvontatoiminnan kehittämistä sekä valvontakeinojen monipuolistumista, mutta lakimuutoksen tarkoituksena on silti ennen kaikkea kattaa nykyistä maksutonta valvontatyötä.

Maksuksi on määritelty 150 euroa. Eräät toiminnanharjoittajat, joiden toiminta on pienimuotoista, on jätetty maksuvelvollisuuden ulkopuolelle.

5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

5.1 Tarkastusten sisältö

Tarkastus

Tarkastus on säännölliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus. Tarkastuksella selvitetään, harjoitetaanko tarkastettavassa kohteessa elinympäristöön vaikuttavaa toimintaa siten, ettei siitä synny terveyshaittoja. Tarkastukseen liittyy usein ohjausta ja neuvontaa sekä mahdollisesti näytteenottoa ja mittauksia.

Toiminnanharjoittajalle lähetetään tarvittaessa ennakolta tieto tulevasta tarkastuksesta ja siinä mahdollisesti tarvittavista asiakirjoista. Asiakirjat voidaan pyytää toimittamaan valvontaviranomaiselle ennen tarkastusta.

Tarkastusten sisällöt määritellään valvontakohdetyyppien mukaan tarkemmin laatukäsikirjan työ- ja tarkastusohjeissa, joissa otetaan huomioon oleelliset terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät.

Valvontakohdetyypin tarkastusten yleinen sisältö

Kohdetyypit	Tarkastuksella huomioidaan
Julkinen majoitushuoneisto <ul style="list-style-type: none"> • hotellit • matkustajakodit ja muu majoitus • leirikeskukset tai vastaavat majoituskohteet 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys, siivousohjelma ja välineet ✓ rakenteiden ja pintojen kunto ja ylläpito ✓ varustelutaso ✓ majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat ✓ sisäilman laatu ja ilmanvaihto ✓ toiminnan aiheuttama melu ✓ asiakasmäärät ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ jätehuollon järjestelyt
Yleinen uimahalli, uima-allas, uimala tai kylpylä <ul style="list-style-type: none"> • uimahalli • uima-allas, uimala • kylpylä ja vesipuistot 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ henkilöstön allasvesihygieeninen osaaminen

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ valvontatutkimusohjelma ja sen toteuttaminen ✓ tulosten ja poikkeamien raportointi terveysuojeluviranomaiselle ✓ onko poikkeamien johdosta ryhdytty toimenpiteisiin ✓ allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta ✓ ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ✓ vedenpuhdistuslaitteiden toiminta, niiden huolto ja käyttötarkkailu ✓ ilmanvaihto ja sisäilman laatu ✓ yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt ✓ sauna- ja pesutilat ✓ kalusteiden ja pintojen kunto ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ kemikaalien käsittely ja varastointi ✓ asiakasmäärät ja kirjanpito niistä
<p>Yleinen uimaranta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asetuksen (177/2008) mukainen uimaranta • muu yleinen uimaranta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ uimarannan siivous ja jätehuolto ✓ yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukeutumistilat ✓ ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ilmoitustaululla ✓ kieltotaulu, jolla kielletään koirien ja muiden kotieläinten oleskelu uimarannalla ✓ riskit uimaveden laadulle ✓ kävijämäärät ✓ asetuksen (177/2008) mukaiselle uimarannoille uimavesiluokitus ja uimavesiprofiili ✓ tiedottaminen ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ erityistilanteisiin varautuminen
<p>Koulu tai oppilaitos</p> <ul style="list-style-type: none"> • peruskoulu • lukio, yliopisto, kansalaisopisto • keskiasteen eril. oppilaitokset 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ valaistus ✓ sisäilman laatu ja ilmanvaihdon riittävyys ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ harjoitettavan toiminnan laatu

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ toiminnan aiheuttama melu ✓ pöly ja haju ✓ kemikaalien käsittely ja säilytys ✓ jätehuollon järjestelyt, piha-alueet ✓ oppilasmäärät ja tilojen riittävyys oppilasmäärään nähden
Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ vaatteiden käsittely ✓ valaistus ✓ ilmanvaihto ✓ sisäilman laatu ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ melu ✓ jätehuolto ✓ lapsimäärät ja tilojen riittävyys lapsimäärään nähden
Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ valaistus ✓ ilmanvaihto ✓ sisäilman laatu ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ melu ✓ jätehuolto ✓ piha-alueet ✓ asiakasmäärät
Kauneushoitola tai muu ihonkäsittely tai -hoitopaikka, solarium	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ harjoitettavan toiminnan laatu

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ toiminnan jatkuvuus ✓ toiminnan mahdollisesti aiheuttamat haitat (melu, pöly, haju) ✓ yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt ✓ välineiden siisteys ja puhdistus ✓ käsihygieniat ✓ työvaatteet ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ käymälät ✓ rakenteiden ja pintojen kunto ja huolto ✓ ilmanvaihdon riittävyys ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ kemikaalien käsittely ja säilytys ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ saako asiakas tarvitsemiaan erityistietoja ja ohjeita
Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila tai sauna	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus sekä huolto ja ylläpito ✓ ilmanvaihto ✓ siivousjärjestelyt ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ käymälät ✓ jätehuolto
<p>Talousvettä toimittavat laitokset</p> <ul style="list-style-type: none"> • EU-vesilaitokset (vedentoimitus > 1000 m³/d tai väh. 5000 käyttäjää) • Muut vesilaitokset (veden toimitus 10 – 1000 m³/d tai 50 – 5000 käyttäjää) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ✓ henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen ✓ vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus ✓ häiriötilannesuunnitelmat ja varautuminen ✓ desinfiointi ja/tai sen valmius ✓ laitoksen suorittama käyttötarkkailu ✓ tilojen siisteys ja kunto ✓ vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto sekä niiden kunnon seuranta ✓ saneeraaminen ✓ kemikaalien käyttö ja varastointi ✓ vedenlaadusta tiedottaminen ✓ riskien arviointi ja hallintatoimenpiteiden vienti toimintaan ja ohjeisiin
Talousvettä toimittavat laitokset	✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja

<ul style="list-style-type: none"> • alle 50 käyttäjää tai talousvetä tuotetaan alle 10 m³ päivässä • muu (401/2001) asetuksen mukainen kohde 	<p>mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ soveltaen samat kuin yllä ✓ toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)
--	--

Uusintatarkastus

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennakolta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmennetaan, että tarkastuksella havaitut puutteet on korjattu. Uusintatarkastus voi olla myös esim. tarvittavan asiakirjan pyytäminen nähtäväksi, jos siinä on aiemmin ollut puutteita.

Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus eli tarkastuspöytäkirja, joka annetaan tiedoksi tarkastuksen kohteelle ja muille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan, vaikka asiat kohteessa olisivatkin kunnossa. Tehdyt tarkastukset ja valvontatoimet kirjataan VATI-ohjelmaan.

5.2 Tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon myös tarkastuksen valmisteluun ja pöytäkirjan laatimiseen käytetty aika. Voimavarojen suunnittelussa otetaan huomioon myös matka-ajat, sillä Kainuussa on pitkät välimatkat, kun valvontaa tehdään maakunnallisesti. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika riippuu mm. kohteen koosta ja toiminnan laajuudesta. Koko tarkastusprosessiin on varattava aikaa vähintään kaksi tuntia, mutta vaativimmat kohteet vaativat jopa yhden tai useamman henkilötyöpäivän. Suunnitelman tarkastusajat vastaavat pääasiassa Valviran arvioimia aikoja. Joissakin tarkastuskohderyhmissä tarkastusaika on pienempi. Se perustuu kertyneeseen kokemukseen tarkastusajoista.

6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI

Terveysturvallisuuden mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan. Riskiluokkien perusteella määritetään valvontakohteen yleinen tarkastustiheys. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus viiden vuoden välein).

Kouluuyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus on tarkastettava joka kolmas vuosi (terveydenhuoltolaki 1326/2010, 16 ja 17 §:t) ja ne on tarkastettava eri tahojen kanssa yhteistyössä (valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 12 §).

Valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla. Arviointi perustuu kokemuseräiseen tietoon valvontakohteiden ja valvontakohdetyyppien toiminnan laadusta, laajuudesta, olosuhteiden asianmukaisuudesta ja käyttäjäryhmästä.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm.:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat)
- Altistavan tekijän määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (jatkuva tai tilapäinen oleskelu)
- Aikaisemman valvonnan tulokset (onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty)
- Onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

Terveysvalvonnassa kohteiden tarkastustiheyden määrittelyn pohjana on käytetty Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määritettyä tarkastustiheyttä. Riskinarviointia on tehty kohdekohtaisesti suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä.

Tarkastustiheyksiin on tullut muutoksia aiempiin vuosiin siten, että kokoontumistilat (lasten ja nuorten kohteet) sekä kosmetologiset huoneistot, yleiset saunat ja liikuntatilat voidaan tarkastaa hieman harvemmin (muutos esim. kolmesta vuodesta neljään tai neljästä vuodesta viiteen). Tarkastustiheydet ovat esitetty kohdetyypeittäin liitteessä (liite 1).

Riskinarvioinnin perusteella tarkastustiheyden vähentämisen perusteena ovat olleet mm. seuraavat asiat:

- kuntakohtaisten sisäilmatyöryhmien toiminnan käynnistyminen
- erityisryhmien kohteissa ei ole esiintynyt terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä
- toiminnanharjoittajan asenne sekä asiantuntemus on ollut hyvä ja korjaavia toimenpiteitä on tehty, myös jälkiseurantaa on tehty
- vähäinen asiakkaiden määrä.

Verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan terveydensuojeluviranomaisen harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki ja terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustoimintaa rajattuun ryhmään kohteita.

7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT

7.1 Valvontanäytteet

Terveysturvallisuuden valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratoriossa. Terveysturvallisuuslaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät tarvittavat näytemäärät ja näytteistä tehtävät analyysit.

Talousvesi ja uimavesi

- Talousveden osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 - STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
 - STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.
- Uimavesien osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 1. Allasvedet
 - STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.
 2. Uimarantavedet
 - STM:n asetus yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (177/2008)
 - STM:n asetus pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (354/2008).

Terveysturvallisuusviranomaisen joko ottaa näytteet itse tai varmistaa muun näytteenottajan pätevyyden. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet.

7.2 Laboratoriot, johon valvonta tukeutuu

Laboratoriopalveluissa tukeudutaan akkreditoituun Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon, jolla on Ruokaviraston hyväksyntä. Laboratoriolla on käytössä sähköinen analyysitietojen siirtopalvelu, jolla näytetulokset saadaan siirrettyä suoraan VATI-tietojärjestelmään.

Sisäilma-, materiaali- ja pintanäytteet tutkitaan Ruokaviraston hyväksymissä laboratorioissa, hyväksytyillä menetelmillä.

8. MUUTOKSET SÄÄDÖKSISSÄ JA VIRANOMAISOHJEISSA

Radonvalvonnan käytännöt

Säteilylain (859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³. Uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³ (STMa 1044/2018).

Säteilylain 156 §:n mukainen selvitysvelvollisuus koskee tiloja, jotka sijaitsevat säteilylain 155 §:n 1 mom. 1 - 3 kohdassa tarkoitettussa paikassa. Tyypillisesti tällaisessa tilassa (julkiset kokoontumistilat tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettut tilat) henkilömäärä on tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä (esim. päiväkodit, koulut, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanottokeskukset). Näissä tiloissa toimijan on tehtävä mittaukset (SäL 156 §).

Terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia toimijoita pyydetään selvittämään sisäilman radonpitoisuus. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan.

Talousveden (STMa 1352/2015) radonpitoisuuden ollessa 300–1000 Bq/l, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuus riskinarvioinnin perusteella. Jos talousveden radonpitoisuuden laatuvaatimuksen enimmäisarvo (1000 Bq/l) tai viitteellinen vuosiansa (0,10 mSv) ylittyy, korjaavat toimenpiteet ovat säteilyturvallisuussyistä aina välttämättömiä.

Tällöin STUK antaa tarvittavat määräykset säteilyaltistuksen rajoittamiseksi (SäL 154 §, 177 § § SäA 1044/2018, 25 §). Pienten talousvettä toimittavien laitteiden valvonnassa (STMa 401/2001) on huomioitava, että radonin enimmäispitoisuus on laatusuositus. Tällöin valvonnasta vastaa kunnan terveydensuojeluviranomainen. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa olla yhteydessä STUK:in, joka auttaa mm. riskinarvioinnissa.

Valvira ja STUK päivittävät terveydensuojelun radonvalvontaohjeistusta. Ohjeistuksella pyritään yhdenmukaistamaan valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti sekä kehittämään yhteistyötä STUK:n ja terveydensuojeluviranomaisen välillä.

Muut muutokset

Vuoden 2022 tupakkalain muutoksessa tupakointikiellot laajenivat koskemaan myös yleisiä uimarantoja ja leikkikenttiä. Tupakointikieltojen valvonta tehdään terveydensuojelulain nojalla tehtävien tarkastusten yhteydessä.

Ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmä Vatin käyttöönoton jälkeen käynnistynyt Vati2-jatkohanke päättyi kesäkuussa 2022. Vati-järjestelmää on kehitetty hankkeessa etenkin talousveden näytteenoton osalta ja merkittäviä liisäyksiä ovat uimavesiraportoinnin valmistuminen ja ilppa-ilmoituspalvelun käyttöönotto.

Valviran viime vuosien ohjeita sekä uusimmat ohjeet:

- Talousvesiasetuksen soveltamisohje, Valviran ohje 5/2020. Muun muassa säteilylain mukaiset tehtävät on tarkistettu terveydensuojeluviranomaisen muuttuneiden tehtävien osalta. Ohjeen liitteenä on talousvesiasetus, juomavesidirektiivi ja valvontatutkimusohjelmamalli, jota uudistettiin vuonna 2019 sekä näytteenottosuunnitelmamalli (18.6.2020).
- Ohje asunnon terveyshaitan selvittämisprosessiin, Valviran ohje 7/2020.
- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje osa III (pdf), päivitetty 8.10.2021
- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje osa IV (pdf), päivitetty 19.2.2020
- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisohje (3.6.2022)
- Toimintatavat talousveden laadun turvaamiseksi:
 - tautia aiheuttavat mikrobit (päivitetty 1.7.2022)
 - haitalliset aineet (päivitetty 1.7.2022)
- Ohje liikenteen elinympäristöterveysvaikutusten arviointiin (päivitetty 28.9.2022)
- Ohje tuulivoiman elinympäristöterveysvaikutusten arviointiin (18.10.2022)

Terveydensuojelulain 2022 alusta voimaan tullessa muutoksessa uimahalleja ja vastaavia koskeva ilmoitusvelvollisuus ei ole muuttunut. Yksittäiset yleiset altaat eivät ole olleet, eivätkä ole muutoksen jälkeenkään, ilmoitusvelvollisia kohteita. Kuitenkin 29 §:n nojalla viranomaisen on valvottava säännöllisesti myös yleisten altaiden vedenlaatua. Mikäli yleinen allas ei ole jonkin ilmoitusvelvollisen toiminnan oheistoiminta ja siten valvonnan piirissä, Valvira suosittelee pyytämään yleisistä altaista ilmoituksen terveydensuojelulain 13 §:n 6 kohdan perusteella. Näin viranomainen voi valvoa säännöllisesti näiden altaiden vedenlaatua lain (TsL 29 §) vaatimusten mukaisesti. Tällaisiin kohteisiin ei tarvitse kohdistaa muuta säännöllistä olosuhdevalvontaa.

Terveydensuojelun valvontaohjeisto (perustui Yterva-hankkeeseen) on poistettu käytöstä. Terveydensuojeluviranomaisten käytössä olevasta ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä saa tietoa ajankohtaisista asioista ja tulkinnoista.

Suunnitelmallinen valvonta 2020 - 2024										
Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyytit										
Toimintaluokka	Toimintatyyppi	Riskiluokka	Tarkastustiheys / vuosi	Kohdemäärä	Tarkastuksen kesto	Suunnitelman vuosi				
						2020	2021	2022	2023	2024
Talouden toimittaminen	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)									
	EU- raportoitava vedenjakelualue, veden toimitus vähintään 1000 m3 päivässä tai vähintään 5000 henkilöille	3	1	4	8	4	4	4	4	4
	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 -999m3 päivässä tai 50 -4999 henkilöille	3	1 (0,5*)	23	8	11	12	11	12	11
	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)									
	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus <10 m3/ vrk tai alle 50 henkilöille	2	0,5 (0,3*)	31	6	11	10	10	11	10
Veden toimittaminen talousettä toimittavalle laitokselle	Tukkulaitos (talousettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnan harjoittaja)	3	1	0						
Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	Lasten ja nuorten kerhot, kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten illtapäiväkerhot ja sisäleikkihuoneistot	2-1	0,25	23	4	5	6	6	6	5
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, muut koulut ja oppilaitokset, korkeakoulu ja muu aikuiskoulutus	2	0,3	57	8	19	19	19	19	19
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat, kasarit jne.	2-1	0,2	109	4	21	22	22	22	22
Kauneudenhoitoa ja ihonkäsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	Kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2-1	0,25	50	3	13	12	13	12	13
	Solarium	2	0,2	1	3				1	
Sosiaalihuollon palvelut	Lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,3	70	5	23	24	23	24	23
	Lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat	2	0,3	6	4	2	2	2	2	2
	Vanhainkodit ja vastaavat	2	0,3	29	5	10	10	9	10	10
	Muut sosiaalialan yksiköt	2	0,3	55	5	19	18	18	19	18
Liikunta ja virkistystoiminta	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	2	1	4	2	4	4	4	4	4
	Pienet yleiset uimarannat	2	1	29	2	29	29	29	29	29
	Yleiset altaat, uimahalli, kylpylä, uimala, vesipuisto tai muu yleinen allas	3	1	15	2	15	15	15	15	15
	Yleiset saunat	2	0,5	1	2	1		1		1
	Yleinen liikuntatila: urheiluhalli, kuntosali tai muu yleinen liikuntatila	1	0,2	33	2	7	6	7	6	7

* jos vain jakelua

Valvontakohteiden kokonaismäärä	540 kpl
Valvontatarve vuosittain	195 tarkastusta/v
Suunnitelmallisen valvonnan ajankäyttö keskusviraston ohjeen mukaan	860 h/v (0,5 htv)

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittävät, altistus aika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys:

2 kaksi kertaa vuodessa
 1 kerran vuodessa
 0,5 joka toinen vuosi
 0,3 kerran kolmessa vuodessa
 0,25 kerran neljässä vuodessa
 0,2 kerran viidessä vuodessa

Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024

Päivitys vuodelle 2023

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
1.1 KUNNAN VALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT.....	3
1.2 VALVONNAN SUUNNITTELUVELVOITE	4
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	4
2.1 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN VOIMAVARAT	4
2.2 VALVONNAN MAKSULLISUUS.....	4
2.3 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET OHJELMAKAUDELLA 2020 - 2024.....	5
2.4 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	6
3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA SISÄLTÖ	7
3.1 TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY.....	7
3.2 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ	8
4. VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO	9
4.1 VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO	9
5. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS	9
5.1 VALVONTAKOHTEIDEN TARKASTUSTIHEYS, RISKINARVIOINTI JA TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRIN KÄYTETTÄVÄ AIKA.....	9

LIITE 1 Tupakkalain mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina
2020–2024

1. JOHDANTO

1.1 Kunnan valvontaviranomaisen tehtävät

Tupakkalaissa (549/2016) säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään tupakointia vähentämällä ehkäisemään niiden terveysvaarojen ja haittojen syntymistä, joita tupakointi voi aiheuttaa tai joiden syntymisalttiutta se lisää. Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Kunnan tupakkavalvontaviranomaisten tehtävistä on säädetty tupakkalaissa (549/2016). Lain 8 § 1 momentin mukaan, kunnan tulee valvoa:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tässä laissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Kunnan nikotiinivalvontaviranomaisen tehtävistä on säädetty lääkelaisissa (395/1987). Lain 54 c § 1 mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikat ovat olleet hyväksymismenettelyn piirissä vuodesta 2009 alkaen. 2016 voimaan tuleen tupakkalain myötä nikotiininesteiden myynti sallittiin Suomessa. Nikotiininesteiden myynti on luvan varasta ja niiden myynti on yhdistetty tupakkatuotteiden vähittäismyyntiin.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntin kohteet on rekisteröity keskitettyyn valtakunnalliseen kohdetietojärjestelmään VATI. Toimija voi hakea tai päivittää nykyistä tupakointituotteiden myyntilupaa sähköisesti Valviran sähköisen ilmoitusohjelmän kautta, josta ilmoitus ohjautuu sähköisesti valvontayksikön käsiteltäväksi.

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikat ovat olleet hyväksymismenettelyn piirissä vuodesta 2006 alkaen. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin luvan varaisuuteen liittyviä tehtäviä ovat lupien käsittely, luparekisterin ylläpito sekä lupiin liittyvät tarkastukset. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ylläpitää valtakunnallista luparekisteriä.

Tupakkalaki antaa taloyhtiöille mahdollisuuden hakea kunnalta tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin,

jos tiloista voi niiden rakenteiden ja muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin.

Tupakka- ja nikotiinivalvonnan pääpaino on tupakka- ja lääkelain asiantuntija- ja neuvontatehtävissä, tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden sekä nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntilupien käsittelyssä, tukkumyynti- ja nikotiinilupien käsittelyssä, luparekisterin ylläpidossa sekä tupakka- ja nikotiinivalvonnan valituksissa, jotka koskevat esimerkiksi tupakkatuotteiden ja nikotiinivalmisteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, tupakkatuotteiden mainontaa ja myynninedistämistä sekä tupakointikieltojen tai rajoitusten rikkomista.

1.2 Valvonnan suunnitteluvelvoite

Tupakkalain 84 §:n 1 momentin mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Ympäristöterveydenhuolto on huomionnut tässä valvontasuunnitelmassa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) vuosille 2020–2024 laatiman valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman ja sen päivitys vuosille 2023–2024.

Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain mukainen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat

Tupakkalain valvontaa ei ole keskitetty, vaan tarkastajat tekevät tupakkalain mukaisia tarkastuksia omissa valvontakohteissaan. Tupakkalain valvontaan on varattu 0.1 htv. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tupakkavalvontaan varataan aikaa myös muihin tupakkavalvonnan tehtäviin, kuten lupakäsittelyihin, valitusten käsittelyyn ja neuvontaan.

Suunnitelmallista valvontaa tehdään pääsääntöisesti muun lain perusteella tehtävän suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä.

2.2 Valvonnan maksullisuus

Tupakkalain mukainen valvonta on maksullista. Valvontaa koskevat maksut perustuvat

- myyntiluvan tai -ilmoituksen käsittelyyn
- myyntiluvan haltijaan tai -ilmoituksen tekijään kohdistuvaan vuosittaiseen valvontamaksuun.

Tupakkalain mukaan kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisen, myyntipistekohtaisen valvontamaksun toimijoilta, joille on myönnetty tupakan vähittäismyyntilupa tai toimijoilta, jotka ovat tehneet tukkumyynti-ilmoituksen. Valvontamaksu on 500 euroa jokaista myyntipistettä kohden, jos myynnissä on vain tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä. Jos myynnissä on molemmat tuoterhyhmät, valvontamaksuna peritään oma vuosimaksu molemmista tuoterhyhmistä. Muu tupakkalain mukainen valvonta on maksutonta.

Kaikki tupakkalain mukaisen valvonnan kustannukset katetaan vuosittaisista myynnin valvontamaksuista saaduilla tuloilla.

2.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet ohjelmakaudella 2020 - 2024

Viimeisin tupakkalain muutos tuli voimaan toukokuussa 2022. Lakiin lisättiin mm. niin kutsuttu plain packaging -säätely, jolla yhdenmukaistetaan tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipakkauksia sekä ulkoasua. Lisäksi tupakointikieltoja laajennettiin koskemaan lasten leikkikenttiä sekä yleisiä uimarantoja (ns. EU-uimarannat, joilla on huomattava määrä käyttäjiä). Valvonnan näkökulmasta merkittävänä muutoksena voidaan pitää tuotevalvontavastuun laajentumista koko myyntiketjulle sekä vuotuisiin myyntimääriin perustuvaa Valviralle maksettavaa valvontamaksua tuoteilmoitusvelvollisilta valmistajilta ja maahantuojilta.

Nykyisin savukkeita ja kääretupakkaa koskeva tunnusomaista tuoksujen ja makujen kieltoa on laajennettu koskemaan kaikkia tupakkatuotteita. Samalla kiellettiin ns. makukortit.

Tupakkalaisissa on tiukennettu sisätilojen määritelmää, jolloin terassitupakointi muuttui aiemmasta. Uimarantojen ja leikkikenttien tupakointikieltojen valvomien ja ohjeistaminen tulee lisäämään suunnitelmallisen valvonnan valvontatarvetta ohjelmakauden loppuun saakka.

Osa tupakkalain muutoksista tuli voimaan heti, osa siirtymäajan jälkeen. 2021 tuli voimaan kertamuovidirektiivi (jäljempänä SUP- direktiivi). SUP- direktiivin myötä tupakkatuotteiden ja erikseen myytävien suodattimien vähittäismyyntipakkauksissa tulee olla direktiivin mukaiset pakkausmerkinnät. Tupakkatuotteissa olevat ja niiden kanssa käytettäväksi tarkoitetut suodattimet sisältävät muovia ja ovat tutkimuksien mukaan merenrannoilla yleisimmin tavattu roska. SUP- direktiivi lisää pakkausmerkintöjen valvontatarvetta entisestään. SUP-direktiivi ja sen nojalla annettu kansallinen säätely edellyttää useita toimia, joilla pyritään ehkäisemään tupakantumppien aiheuttamaa roskaamista.

Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Suunnitelmakaudella 2020 – 2024 suunnitelmallisen valvonnan kohteet ovat pääsääntöisesti,

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynti on luvanvaraista ja tukkumyynti ilmoituksenvaraista toimintaa. On hyvä huomioida kuitenkin, että poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukenesteet, yrttinuuska) ja tupakointivälineiden myynti on vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tällaisia myyntipaikkoja voivat olla muun muassa liikkeet, jotka myyvät pelkästään esimerkiksi vesipiippuja ja niissä käytettäviä yrttiseoksia, sähkösavukelaitteita ja nikotiinittomia nesteitä tai tupakointivälineitä. Toisaalta samaan kategoriaan kuuluvat myös esimerkiksi koruliikkeet, joiden valikoimissa on korujen lisäksi tupakointivälineitä, esimerkiksi tupakansytyttimiä. Edellä mainittujen myyntipaikkojen heterogeenisyys huomioiden, valvontaohjelmassa ei aseteta tavoitteita ko. valvontakohteiden suunnitelmalliselle valvonnalle. Tällaisten valvontakohteiden sisällyttäminen suunnitelmallisen valvonnan piiriin vaatii tapauskohtaista harkintaa paikallistasolla.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely
- toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

2.4 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2020–2024 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema yhtenäinen valvonta ja yhteistyö.

Tupakkalain valvontaohjelmakauden 2020–2024 painopisteet ovat:

- 1) omavalvonnan tukeminen
- 2) yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa
- 3) laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö sekä
- 4) tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta.

Painopistealueet valvontaohjelmakaudella on kuvattu seuraavassa taulukossa:

Toimintavuosi	2020	2021	2022	2023	2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö		Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta		
	Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa				

Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämisen.

Yhteistyötä on tehtävä laajalla rintamalla paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla, sillä toimijoiden välinen yhteistyö on ehkäisevän päihdetyön onnistumisen lähtökohta. Tupakkalain näkökulmasta yhteistyön tavoitteena on edesauttaa tupakkalain tavoitteen toteutumista eli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä. Tupakkalakia valvovien viranomaisten tulisi tehdä yhteistyötä ehkäisevässä päihdetyössä toimivien tahojen kanssa, sillä se mahdollistaa aikaisempaa kokonaisvaltaisemman lähestymistavan tupakkalain alaisten tuotteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseen ja lain tavoitteiden edistämiseen. Yhteistyö voi olla esimerkiksi työryhmässä työskentelyä, keskinäistä koulutusta, työpajatoimintaa tai vapaamuotoisempaa tiedonvaihtoa ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön kanssa. Yhteistyössä voi hyödyntää soveltuvin osin esimerkiksi Pakka-toimintamallia (www.thl.fi/pakka). On hyvä huomata, että tupakkalain soveltamisalalla tavoitteet ja oikeudellinen toimintaympäristö poikkeavat osittain muista osa-alueista, joita Pakka-toimintamallin piiriin kuuluu.

Tupakkalakia valvova viranomainen voi tuoda yhteistyöhön muun muassa asiantuntemuksensa tupakkalain mukaisesta valvonnasta sekä ajankohtaista tietoa tupakkavalvonnassa esille tulleista asioista ja kehityssuuntauksista. Valvontaviranomainen voi vastaavasti saada päihteiden käytöstä ajankohtaista ja luotettavaa tietoa, jonka pohjalta valvonnan voimavaroja voidaan suunnata tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Kunta voi tarvittaessa tarjota vaikuttamismahdollisuuksia tai järjestää toimintaa ulkopuolisille tahoille, kuten vanhemmille, oppilaitoksille, yleishyödyllisille yhteisöille tai alueella toimiville elinkeinonharjoittajille.

3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA SISÄLTÖ

3.1 Tarkastusten määrittely

Tupakka- ja lääkelain mukaisten tarkastusten tavoite on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen säädöstenmukaisuus. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen.

Tarkastus on joko suunnitelmalliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus tai ennalta ilmoittamatta suoritettava tarkastus. Tarkastuskäyntejä tehdään virka-aikana, mutta tarvittaessa myös virka-ajan ulkopuolella. Ennalta ilmoittamaton tarkastus on perusteltu, mikäli se on tupakkalain toteutumisen ja valvonnan kannalta oleellista. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia, tulee viranomaisen velvoittaa epäkohdat korjattaviksi annettuun määräaikaan mennessä. Määräajan jälkeen suoritetaan uusintatarkastus.

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennalta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmistetaan, että kohteen toiminta on saatettu tupakka- tai lääkelain mukaiseksi. Uusintatarkastus voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksena.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan muun ympäristöterveydenhuollon lain mukaisen tarkastuksen yhteydessä on luontevaa valvoa myös tupakan myyntiä ja markkinointia koskevia säännöksiä tupakkalain perusteella sekä nikotiinikorvaushoitovalmisteiden myyntiä lääkelain perusteella. Joissakin terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa, kuten päiväkodeissa ja oppilaitoksissa, on terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä usein perustelua tehdä havaintoja tupakkalain noudattamisesta. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tehdään tarkastuskohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus.

3.2 Tarkastusten sisältö

Tarkastus ja uusintatarkastus sisältävät tarkastukseen valmistautumisen (tutustumisen kohteen asiakirjoihin sekä luparekisterin kohdetietoihin), tarkastuksen suorittamisen, tarkastuskertomuksen laatimisen ja kirjausten tekemisen tietojärjestelmään.

Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, joka annetaan tiedoksi toimijalle ja muille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan aina, vaikka tarkastettavassa kohteessa asiat olisivatkin kunnossa. Tarkastuksilla käytetään Valviran laatimia tarkastuslomakepohjia VATI-tietojärjestelmässä.

Tupakkatuotteiden ja -välineiden myyntipaikat

Vuodesta 2012 alkaen tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito on ollut kiellettyä (pl. tupakkakaupat). Tupakkatuotteita ei saa pitää esillä siten, että asiakas voi tarkastella ja valita esillä olevista tuotteista haluamansa tuotteen.

Ravitsemisliikkeet

Valvira on laatinut tarkastuslomakkeet ravitsemisliikkeiden tarkastuksia varten. Tarkastuksia tehdään kohteisiin, joihin on rakennettu erillinen tupakointitila (rakennusvalvonta hyväksyy ja tarkastaa tupakointitilan, kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee olosuhde-valvontaa).

Tarkastuksella käytettävät menetelmät (tupakointikiellot ja rajoitukset) ja mahdollinen näytteenotto

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Tarvittaessa voidaan ottaa myös ilmanäytteitä aktiivikeräimellä. Aktiivikeräysmenetelmän käyttöön turvaudutaan vain poik-

keustilanteissa, joissa aistinvaraista arviointia tai merkkisavututkimusta ei voida käyttää. Näytteet analysoidaan Työterveyslaitoksen laboratoriossa.

4. VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO

4.1 Valvontaprojektit ja näytteenotto

Valvira ohjaa ja valvoo kuntien valvontaa suuntaavia valtakunnallisia tupakkalain valvontaprojekteja yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Aluehallintovirastoilla voi lisäksi olla omia alueellisia valvontaprojekteja.

Valvontaprojekteihin voi kuulua mm. tarkastuksia, mittauksia ja näytteenottoa. Valtakunnallisiin/alueellisiin valvontaprojekteihin osallistutaan tapauskohtaisen harkinnan mukaan. Valvontaprojektit ovat osa suunnitelmallista ja säännöllistä valvontaa.

5. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS

5.1 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Keskusviranomaisen valvontaohjelman mukaiset tarkastustiheydet ovat:

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi		Tarkastustiheys / vuosi	Keskimääräinen tarkastusaika (tuntia)
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito	Vähittäismyynti (myös tukkumyymälät, joissa on vähittäismyyntiä)	0,5	2
	Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0,5	2

Taulukko 2

Valvontakohteiden riskinarviointi

Tarkastustiheyden määrittämiseen vaikuttaa omavalvontasuunnitelman toteuttaminen ja määräysten noudattaminen. Riskinarvioinnissa huomioidaan myös, onko pakkokeinoja jouduttu käyttämään.

Tarkastustiheyttä voidaan nostaa sopivaksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus on tehtävä viiden vuoden välein). Tupakkatuotteiden vähittäismyyntin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat esimerkiksi:

- Valvontahistoriasta ilmenevät toistuvat rikkomukset tai muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- Omavalvontaan liittyvät puutteet (tupakkalain alaisten tuotteiden myynti, ravintoloiden tupakointitilat)
- Tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vanhukset, sairaat)

Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Valvontakohtetypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä otetaan huomioon tarkastuksen kohteen luonne, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Tarkastukseen käytettävässä ajassa ei huomioida matkaan kuluva aikaa. Yhteen tarkastukseen olisi Valviran mukaan varattava aikaa vähintään kaksi tuntia.

Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset 2020-2024

Liite 1

Tupakkalain valvontakohde-tyyppi	Valvonta-kohteiden lkm.	VALVIRAN SUOSITUKSET			SUUNNITELMA		SUUNNITELMAKAUDEN TARKASTUKSET						
		Tarkastustiheys/ vuosi (vähimmäismäärä)	Tarkastukseen keskim. käytettävä aika	Tarkastusta vuodessa	Tarkastustiheys/ vuosi	Tarkastukseen keskim. käytettävä aika	2020	2021	2022	2023	2024	Yht.	Yht. htp.
Ravitsemisliikkeet, joissa on erillinen tupakointitila	6	0,3	2	2	0,3	2	2	2	2	2	2	10	3
Vähittäismyyntipaikat	96	0,5	2	48	0,3	2	30	30	30	30	30	150	40
Tukkumyyntipaikat	1	0,5	2	1	0,5	2			1		1	2	1
Yleisötahtumat													
Yhteensä	103			50			32	32	33	32	33	162	43

Valvontakohdetyyppien tarkemmat määritelmät

10.11.2022

- Vähittäismyyntipaikat Mm. vähittäismyymälät, huoltoasemat, kioskit, ruokakioskit (grillit), tupakkakaupat, tax free -myymälät, liikennevälineet ja internetkaupat
 Tukkumyymälät Myymälät, jotka harjoittavat tupakkatuotteiden myyntiä jälleenmyyntiä varten joko myymälätiloissa tai internetissä
 Yleisötahtumat Valvira suosittelee, että ohjelmakauden alussa tarkastetaan yleisötahtumien tupakointijärjestelyjä.

Tupakkalainmuutos tuo lisävalvontatarvetta uusille tupakointikieltoalueille. Lisävalvonta tarvetta ei ole huomioitu taulukon tarkastusmäärissä tai ajoissa.

KAINUUN YMPÄRISTÖTERVEYSPALVELUT 1.1.2023 ALKAEN

Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024

Päivitys vuodelle 2023

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin	4
2. VOIMAVARAT	4
2.1 Resurssitarpeen kartoitus	4
2.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako	5
2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	5
3. TIETOJÄRJESTELMÄT.....	6
4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ.....	7
5. MAKSUT	7
6. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA	8
6.1 Eläintautivalmius	8
6.2 Eläintautien ilmoittaminen.....	8
6.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	9
6.4 Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta.....	9
6.5 Eläinten keinollinen lisääminen.....	10
6.6 Muu eläintautivalvonta	10
7. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA.....	11
8. SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI	11
8.1 Sisämarkkinatuonti	11
8.2 Sisämarkkinavienti.....	12
8.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	12
8.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	12
9. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA	12
9.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	13
9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	14
9.3 Eläinsuojelulain 48 § mukainen selvitys.....	14
9.4 Eläinkuljetusten hyvinvoinnin valvonta kolmasmaaviennissä	14
10. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET.....	14
10.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat	15
10.2 Sivutuotteiden hautaaminen	15
11. TÄYDENTÄVÄT EHDOT	16
12. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN.....	16
12.1 Peruseläinlääkäripalvelu.....	16
12.2 Palvelun sisältö	16
12.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto.....	17
12.4 Yksityinen palveluntarjonta	17
12.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu	17
12.5.1 SUUR- JA PIENELÄINPÄIVYSTYS	18
12.5.2 KESKITETTY YHTEYDENOTTOPALVELU.....	18
12.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet	18
12.6.1 AJANVARAUS.....	18
12.6.2 SAATAVUUS	18
12.7 Toimitilat.....	19

	3
12.8 Välineresurssit.....	19
12.9 Ostopalvelut	19
12.10 Perustason ylittävät palvelut	19
12.10.1 ERIKOISELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT	20
12.10.2 REMISSIOMAHDOLLISUUDET	20
12.10.3 LABORATORIOPALVELUT	20
13. LAATU	20
13.1 Auditointi	20
13.2 Palautteen käsittely	21
13.3 Valitusten käsittely.....	21
13.4 Toiminnan kehittäminen.....	21
13.5 Pandemiavalmius	21
14. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	22
14.1 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN KÄYTÖN TILASTOINTI.....	22
14.2 Muu raportointi	22

LIITTEET

- Liite 1 Painopistealueet vuodelle 2023
- Liite 2 Resurssitarpeen kartoitus
- Liite 3 Löytöeläinten hoitotarhat

1. JOHDANTO

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon Ruokaviraston laatima valtakunnallinen ohjelma (EHO) ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston laatima alueellinen suunnitelma. Kunnan suunnitelma on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Eläinlääkintähuollon valtakunnallisina painopistealueina vuodelle 2023 ovat ELTE-, ELKE- ja ELSU- tietojärjestelmien käyttöönotto, eläintautivalmiuskoulutuksen kehittäminen, pandemiavalmiuden arviointi ympäristöterveydenhuollossa, sekä EU:n eläinterveyssäännösten, muun eläintautilainsäädännön ja EU:n eläinlääkeasetuksen toimeenpano, uuden eläinten hyvinvointilain ja eläinlääkintähuoltolain toimeenpano, salmonella- ja tilarehustamoprojektin jatkaminen ja kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta (Liite 1). Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella jatketaan projektia liittyen maidon antibioottijäämien ennaltaehkäisyyn.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon ja siihen liittyvän valvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eläinlääkintähuollon vastuualue.

1.1 Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin

Ruokaviraston laatiman valtakunnallisen ohjelman (EHO) tarkoitus on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalvelujen järjestämistä. EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa (Ymppi-ohjelma). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, ja ne on sisällytetty toimialakohtaiseen elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmaan 2015 - 2022.

2. VOIMAVARAT

2.1 Resurssitarpeen kartoitus

Resurssitarvekartoitus on tehty tämän suunnitelman liitteenä olevaa lomaketta hyväksi käyttäen (liite 2). Resurssit on pyritty mitoittamaan Kainuun alueella

olevan eläinmäärän mukaan. Resurssitarvetta Kainuun alueella kasvattaa eläintenpitopaikkojen väliset pitkät etäisyydet, erityisesti päivystysaikaan. Normaalitilanteessa eläinlääkintähuollon resurssit ovat riittävät eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamiseen. Lomia ja mm. päivystysvapaista johtuvia pidempiä kuin yksittäisien päivien poissaoloja varten on pyritty palkkaamaan sijainen. Sijaismäärärahoja on viime vuosina käytetty noin 2 htv.

2.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Ympäristöterveydenhuollon organisaatiossa on 10 praktikkoeläinlääkärin virkaa seitsemässä toimipisteessä sekä koko Kainuun alueella toimivat hygieenikkoeläinlääkäri ja valvontaeläinlääkäri. Yksi praktikkoeläinlääkärin virka on ollut täyttämättä huhtikuun 2022 alusta lähtien hakijoiden puuttumisen vuoksi. Rekrytointia jatketaan, kunnes virka on täytetty. Vuoden 2023 aikana perustetaan toinen valvontaeläinlääkärin virka.

Eläinlääkäreistä yksi on suorittanut tuotantoeläinten sairauden- ja terveydenhoidon erikoiseläinlääkäritutkinnon. Avustavaa henkilökuntaa ovat neljä vakituista pieneläinhoitajaa sekä toimistosihteeri. Kuntayhtymän henkilöstöpalveluista saadaan palkanlaskenta ja yleiset hallintopalvelut.

Hygieenikkoeläinlääkäri vastaa eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevien laitosten valvonnasta ja sivutuotteiden valvonnasta sekä kalojen vierasainevalvontanäytteiden ottamisesta. Hygieenikkoeläinlääkäri toimii myös eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkönä.

Valvontaeläinlääkäri vastaa eläinsuojelusta koko alueella sekä alkutuotannon hygieniavalvonnasta. Valvontaeläinlääkäri ottaa muut kuin kalan vierasainenäytteet. Valvontaeläinlääkäreiden keskinäisestä työnjaosta sovitaan toisen valvontaeläinlääkärin rekrytoinnin yhteydessä. Praktikkoeläinlääkärit hoitavat eläintautilain mukaiset tehtävät omilla alueillaan. Kalatautivalvonta on keskitetty Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkärin hoidettavaksi. Poikkeustilanteissa esim. loma-aikoina praktikkoeläinlääkäreille jäävät valvontatehtävät pyritään hoitamaan siten, että jääviysongelmaa ei synny.

Kainuunmeren Työterveys Oy järjestää eläinlääkintähuollon henkilöstön työterveyshuollon. Kainuun sote-kuntayhtymän palveluksessa on työhyvinvointipäällikkö. Työn riskien ja vaarojen arviointi on tehty kaikille vastaanotoille vuonna 2016 ja päivitetty kaikilla vastaanotoilla sen jälkeen. Tarvittaessa työnohjausta voidaan ostaa kuntayhtymän kilpailuttamilta palveluntarjoajilta.

2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Virassa olevien eläinlääkäreiden pätevyys on varmistettu v. 2013 ja tallennettu henkilöstötietojärjestelmään. Uuden henkilöstön rekrytointi on tehty Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän yhteisen rekrytointiohjeistuksen mukaisesti. Sijaisten ja uusien viranhaltijoiden kelpoisuus tarkistetaan eläinlääkärirekisteristä.

Kaikki eläinlääkärit osallistuvat etäyhteydellä eläinlääkäripäiville. Sen lisäksi vakituiseen henkilöstöön kuuluvat osallistuvat vähintään yhteen koulutukseen vuodessa. Koulutukset valitaan kunkin työntekijän henkilökohtaisen koulutus-

suunnitelman mukaisesti siten, että koulutus tukee omaa osaamisalaa. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat käydään läpi vuosittain kehityskeskustelun yhteydessä. Koulutuksista saatava materiaali hyödynnetään koko työyhteisössä. Valvontaa tekevät viranhaltijat osallistuvat Pohjois-Suomen AVI:n ja Ruokaviraston järjestämiin viranomaisille suunnattuihin koulutuspäiviin. Psavi järjestää kuukausittain noin 1,5 tunnin työpalaverin valvontaan liittyvistä asioista etäyhteydellä läänineläinlääkäreiden ja valvontaeläinlääkäreiden kesken.

Tieto koulutukseen osallistumisesta on kerätty HRM-järjestelmään ja uudessa organisaatiossa se tehdään organisaation järjestelmään.

Kolmella vastaanotolla työskentelee koulutettu pieneläinhoitaja. Heidän tehtäviensä on avustaa eläinlääkäreitä ajanvarauksessa ja potilaiden käsittelyssä sekä vastata välinehuollosta. Itsenäisesti hoitajat voivat myydä lemmikkien ruokia eläinlääkärin antamien ohjeiden mukaisesti ja tehdä joitain pieniä hoitotoimenpiteitä, kuten leikata kynsiä tai poistaa tikkejä. Eläintenhoitajat osallistuvat heille suunnattuihin täydennyskoulutuksiin.

3. TIETOJÄRJESTELMÄT

Eläinlääkintähuollon tarkastukset ja näytteenotot on kirjattu vuoden 2021 alusta Excel-taulukkoon. Alkutuotannon tarkastukset kirjataan VATI-tietojärjestelmään. VATI:n käyttöoikeudet on haettu kaikille alkutuotannon tarkastuksia tekeville eläinlääkäreille.

Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää, joka on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (kunnaneläinlääkärit ja läänineläinlääkärit) että toimijat. TRACES-järjestelmän käytöstä järjestetään koulutusta, johon eläinlääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa läänineläinlääkärit auttavat järjestelmän käytössä. Uusi Traces NT otettiin asteittain käyttöön 1.11.2021 alkaen.

Eläintenpitäjärekisteri-sovellus on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien rekisteröintiin tarkoittama sovellus. Sovellukseen rekisteröidään kaikki sika-, lammas-, vuohi- ja nautaeläinten sekä siipikarjan pitäjät. Eläintenpitäjärekisteriin kirjataan myös haaskaruokintapaikat. Hygieenikkoeläinlääkärillä ja valvontaeläinlääkärillä on eläintenpitäjärekisteriin selausoikeus sekä haaskanpitäjien osalta päivitysoikeus.

Eläintietojärjestelmä on Ruokaviraston ylläpitämä sovellus lampaiden, sikojen ja vuohien rekisteröintiä varten ja nautarekisteri-sovellus on vastaava sovellus nautojen osalta.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Valvontaeläinlääkärillä on oikeus Kartturi-ohjelmaan.

Ruokaviraston ylläpitämään eläintenpitokieltorekisteriin (Elvis-sovellus) on se-lausoikeus valvonta- ja hygieenikkoeläinlääkäreillä.

Ruokaviraston kehittämä ELTE-tietojärjestelmä eläntautien ja epidemioiden hallintaan otettiin käyttöön vuoden 2022 aikana. Ruokaviraston ja aluehallinto-virasto järjestävät koulutusta järjestelmän käytöstä. ELTE-järjestelmän osana toimiva ELSU-järjestelmä eläinsuojelutarkastusten hallinnointiin ja tallentami-seen otetaan käyttöön vuoden 2023 aikana. Kainuun soten ympäristötervey-denhuollon eläinsuojeluvalvontaa tekevät eläinlääkärit osallistuivat vuoden 2022 aikana ELSU-järjestelmän pilotointiin.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä kuten Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä ja Sikava eli sikaloiden terveydenhuollon seurantajärjes-telmä. Järjestelmiä käyttävät terveydenhuoltotyötä tekevät eläinlääkärit, jotka osallistuvat järjestelmien käyttöön opastavaan koulutukseen.

Praktikkoeläinlääkäreille otettiin joulukuun 2020 alusta lähtien käyttöön yhtei-nen KliniQ-praktiikkaohjelmisto ja potilastietokanta. Eläinlääkäreiden entiset potilastiedot siirrettiin uuteen ohjelmaan. Ohjelmaa on kehitetty vuoden aikana yhteistyössä toimittajan kanssa. KliniQ on myös sijaisten käytössä.

4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja koulut-taminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyh-miä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiak-kaat.

Organisaation internet-sivuilta löytyvät eläinlääkäreiden yhteystiedot ja vas-taottojen puhelinajat.

Viestinnässä noudatetaan organisaation viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Eri-tyistilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyö-tä organisaation viestinnästä vastaavien tahojen kanssa. Eriytyistilanneviestin-tään liittyvät ohjeet ovat epidemiasuunnitelmassa ja valmiussuunnitelmassa. Muusta kuin erityistilanteisiin liittyvästä viestinnästä vastaa eläinlääkintähuol-lon vastuualuepäällikkö.

Eläinsuojelutapauksiin liittyvä yhteydenpito poliisiin on tapausta hoitavan eläinlääkärin vastuulla. Pääosin yhteydenpitoa hoitaa valvontaeläinlääkäri.

5. MAKSUT

Asiakkailta peritään vastaanotoilla klinikkamaksu sekä maksu röntgen-, ultra-ääni- ja verinäytetutkimuksista sote -kuntayhtymän hallituksen päätöksen 21.12.2016 § 326 mukaisesti. Maksut on päivitetty vuoden 2020 alussa. Mak-sut siirtyvät sellaisenaan vuoden 2023 alussa uudelle organisaatiolle. Eläinlääkäripäivystyksessä on käytössä yksi päivystysnumero, joka on mak-sullinen. Päivystysnumerossa on yöllä (22 - 08) korkeampi taksa kuin illalla ja lauantaisin ja pyhinä päiväaikaan.

Tuotantoeläinten haltijoille korvataan eläinlääkärin käynnistä 20 km käyntimaksusta ja edestakaisesta matkasta aiheutuneiden kulujen ylimenevä osa.

Kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (335/2021). Näitä ovat esim. eläinten omistajille annettavat eläinten vientiin ja kauppaan liittyvät terveystodistukset sekä sivutuotealan toimijan rekisteröinti ja sivutuotelain valvontaan liittyvä tarkastus. Kunnan valvontatoimenpiteistä peritään maksut sote -kuntayhtymän hallituksen hyväksymän ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukaan. Alkutuoannon tarkastusmaksu jäi pois uuden elintarvikelain mukana.

6. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

6.1 Eläintautivalmius

Eläintauteja koskeva lainsäädäntö on uudistunut kokonaan uuden EU-eläinterveys säännösten tultua voimaan 21.4.2021. Eläintautien vastustamiseen liittyvät käytännön toimet ovat pääosin samankaltaisia kuin vanhassa lainsäädännössä. Ruokaviraston ohjeita tai tarkastuslomakkeita ei ole ehditty päivittää uusien säädösten mukaisiksi, mikä saattaa hankaloittaa valvontaa vielä vuoden 2022 alussa. Kansallista eläintautiasetusta, missä säädetään tarkemmin mm. terveysvalvontaohjelmista, ei ole vielä julkaistu (tilanne marraskuun 2022).

Kunnaneläinlääkärit huolehtivat eläintauteja koskevien säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kuntayhtymän alueella. Kaikki Kainuun kunnaneläinlääkärit pyrkivät osallistumaan aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin, joissa käsitellään eläintautiasioita. Epäiltäessä luokiteltua eläintautia tai taudinpurkausta aluehallintoviraston eläinlääkäri johtaa toimintaa. Aluehallintovirasto laatii tiettyjen luokiteltujen eläintautien osalta aluekohtaisen valmiussuunnitelman.

Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, joiden perehtyneisyyttä hyödynnetään eläintautitapauksissa. Kainuussa toimii yksi valmiuseläinlääkäri, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa. Taudinpurkaustapauksissa, joissa joudutaan käyttämään useampien kunnaneläinlääkäreiden työpanosta taudin vastustustoimenpiteissä, keskitetään kiireellinen eläinten sairaudenhoito niille eläinlääkäreille, jotka eivät osallistu taudin torjuntaan. Tarvittaessa voidaan lyhytaikaisesti eläinten kiireellinen hoito Kainuun alueella järjestää neljän eläinlääkärin voimin.

6.2 Eläintautien ilmoittaminen

Jos kunnaneläinlääkäri epäilee tai toteaa eläimellä olevan luetteloitu tauti, uusi tauti tai muu ilmoitettava eläintauti taikka jos hän vastaanottaa eläintautilain 19 tai 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen, hänen on ilmoitettava asiasta aluehallintovirastolle. Lisäksi kunnaneläinlääkärin on kuukausittain toimitettava aluehallintovirastolle yhteenveto kaikista virka-alueellaan todetuista luetteloiduista taudeista, uusista taudeista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista.

Kunnaneläinlääkäriin ja aluehallintoviraston on ilmoitettava asianomaiselle kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sellaisista eläintaudeista, joista voi aiheutua vaaraa ihmisten terveydelle. Lääkärien yhteystiedot löytyvät ruokamyrkytys-epidemiasuunnitelmasta. Kainuun sotien tartuntataudeista vastaava lääkäri on Lea Käsmä-Ronkainen.

6.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkastus

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaudeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkastuksen vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellatarkastus. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkastukseen lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta.

Scrabien vapaaehtoinen tarkastusohjelma on lakkautettu 1.7.2016. Näytteitä otetaan tautivapauden seuraamiseksi raatokeräilyalueen ulkopuolelta yli 18 kk:n ikäisistä pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista lampaista ja vuohista. Niitä tiloja, joissa on pysyvästi yli 50 uuhia tai kuttua, velvoitetaan lähettämään yksi näyte/tila. Näytteen lähettämisestä vastaa eläintenpitäjä tai kunnaneläinlääkäri, mikäli tila ilmoittaa asiasta kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit muistuttavat tilaa näytteenottovelvollisuudesta vuoden alussa. Y-aseamalla on taulukko, johon näytteenoton toteutuminen kirjataan AVIsta tulneiden tietojen perusteella.

Kainuun alueella vapaaehtoiseen terveystarkastukseen lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta on liittynyt yhteensä 2 tilaa (tilanne marraskuussa 2022). Terveystarkastusohjelmiin liittyvistä tilakäynneistä vastaa tilan sijaintikunnan praktikkoeläinlääkäri. Aluehallintovirasto antaa vapaaehtoiseen terveystarkastukseen kuuluvalla pitopaikalla terveystarkastuksesta koskevan päätöksen. Aluehallintovirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa niiden terveystarkastuksen edellyttämällä tavalla. Tarkastuskäyntien toteutuminen kirjataan y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan tarkastus-eläintaudit.

Siipikarjan salmonellatarkastusohjelmaan kuuluu yksi iso munintakanala ja munapakkaamo Kuhmossa, jossa tehdään tarkastuskäynti vuosittain. Pienimuotoista toimintaa harjoittavia kanaloita on Kainuussa 3 kpl (tilanne marraskuu 2022), joissa kahdessa tarkastus tehdään joka toinen vuosi yhdessä joka kolmas vuosi. Alueen kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman salmonellatarkastusohjelman toteutumista ja huolehtii ohjelmaan liittyvistä tilakäynneistä. Hän välittää terveystarkastuksesta saadut tiedot aluehallintovirastolle. Tarkastukset ja näytteenotot kirjataan y-aseamalla eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan tarkastus-eläintaudit.

6.4 Vesiviljelylaitosten terveystarkastus

Vesiviljelylaitosten terveystarkastuksesta on vastannut koko Kainuun alueella, Hyrynsalmen toimipisteen eläinlääkäri Reetta Lehtinen. Tarkastus on tarkoitus siirtää vuonna 2023 uudelle rekrytoitavalle tarkastuseläinlääkärille. Vesiviljely-

laitosten toiminta ja kirjanpito tarkastetaan vuosittain AVIn ohjeistuksen mukaan, käynnit raportoidaan AVlin.

Vesiviljelylaitosten kalanäytteet otetaan ja laitostarkastukset tehdään EU:n hyväksymien VHS-ohjelmien (rajoitusalueilla), lisävakuusohjelmien (BKD; IPN; SVC ja Gyrodactylus salaris -taudit) sekä osittain riskiperusteisuuden mukaisesti.

Laitoksia valvova kunnaneläinlääkäri kartoittaa alueensa laitosten mahdolliset riskiperusteet ja tiedottaa niistä läänineläinlääkäreitä. Tarkastuksissa tarkoituksena on valvovan eläinlääkärin perehtyminen laitoksen toimintaan ja sen riskeihin erityisesti laitoksen laatiman omavalvonnan kuvauksen avulla. Laitosten omavalvonta tarkastetaan ja sitä kehitetään yhdessä toimijoiden kanssa. Laitosten terveystarkastuksesta vastaavaa eläinlääkäriä koulutetaan säännöllisesti.

Tarkastuksissa käytetään lomaketta, jonka kopion valvonnan tehnyt kunnaneläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Aluehallintovirasto seuraa ja ohjaa tarkastusten ja näytteenoton toteutumista.

6.5 Eläinten keinollinen lisääminen

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät sekä sperman keräysasemille toimitettavien eläinten karanteenit, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät säädösten asettamat vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot ja ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön (neuvoston direktiivi 92/65/ETY ja komission päätös 2009/712/EY) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioiden keräysryhmiä, alkioiden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädettyjä vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Eviralle vuosittain. Kainuussa ei ole tällä hetkellä toimivia eläinten keinolliseen lisääntymiseen liittyviä toimijoita.

6.6 Muu eläintautivalvonta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaan. Näytteenottopyynnöt tulevat kuntaan yleensä aluehallintoviraston välityksellä. Valvontaeläinlääkäri on ilmoitettu aluehallintovirastoon näytteenottoon liittyväksi yhdyshenkilöksi, joka ottaa näytteet itse tai toimittaa pyynnön praktikkoeläinlääkärille. Näytteenotosta vastaava eläinlääkäri toimittaa vaaditut tiedot läänineläinlääkärille määräajassa.

Mikäli Kainuun alueella järjestetään eläinnäyttelyitä, tehdään niihin liittyvät tarkastukset aluehallintoviraston määräyksen perusteella Ruokaviraston ohjeen mukaan.

Afrikkalaisen sikaruton ehkäisemiseksi sikojen ulkonapitokiello on tullut voimaan 1.6.2018. Sikoja saa pitää ulkona vain tietyin ehdoin ja sikojen ulkonapidosta tulee ilmoittaa kunnaneläinlääkärille 2 kk ennen sikojen ulkonapidon aloittamista. Ulkonapitokiellon ehtojen noudattamista on valvottu tarkastuskäynnein. Kainuussa on vuoden 2022 lopussa 5 sikojen pitäjää, jotka ovat ilmoittaneet sikojen ulkona pitämisestä. Lisäksi aluehallintovirasto valvoo pysyvien eläinnäyttelyiden eläinsuojelutarkastusten yhteydessä sikojen ulkonapitokiellon noudattamista. Kunnaneläinlääkäri huolehtii näytteenotosta kuolleena löytyneistä ja kolarivillisikoista.

Lintuinfluenssaa on esiintynyt Suomessa luonnonvaraisissa linnuissa runsaasti vuoden 2022 aikana. Myös Kainuussa on löydetty kaksi lintuinfluenssaan kuollutta lintua. Siipikarjatilojen rekisteröitymiseen ja tautisuojaukseen kiinnitetään erityistä huomiota tilakäynneillä ja muissa yhteyksissä. Tarvittaessa ollaan henkilökohtaisesti yhteydessä siipikarjan pitäjiin.

7. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

EU on antanut uudet eläinlääkkeitä ja lääkerehuja koskevat asetukset ja niiden soveltaminen on alkanut 28.1.2022. Samalla on tullut voimaan myös uusi kansallinen eläinten lääkitsemislaki. Suurin lainsäädännön uudistuksen tuoma muutos on EU:n eläinlääkeasetuksen edellyttämä mikrobilääkkeiden eläinlajikohtaisten käyttötietojen tiedonkeruovelvoite. Lääkitystietojen keruuseen käytettävän ELKE-ohjelman ensimmäinen versio on otettu käyttöön keväällä 2022. Ruokavirasto antaa koulutusta käyttöönottoon liittyen. Lääkitystiedot siirtyvät automaattisesti rajapinnan kautta ELKE-järjestelmään KliiniQ-potilasrekisteriohjelmasta.

Kaikki kunnaneläinlääkärit seuraavat asiasta annettavaa tiedotusta ja koulutusta. Kunnaneläinlääkärit opastavat tuottajia tilakäyntien ja terveydenhuoltoikäntien yhteydessä säädöksiin liittyvissä asioissa.

Hevostallien lääkekirjanpidon tarkastuksia tehdään tallien eläinsuojeluvalvonnan yhteydessä ainakin kahdelle tallille vuoden 2023 aikana.

8. SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

8.1 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ja ne kunnaneläinlääkärit, jotka käyttävät TRACES-järjestelmää, seuraavat saapuvia eriä järjestelmästä. Kunnaneläinlääkäri voi tehdä saapuvan erän tarkastuksen joko aluehallintoviraston määräyksestä tai omasta aloitteestaan. Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvontaosion. Virkaeläinlääkäriin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä. Näissä tapauksissa ollaan aina yhteydessä aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin ja pyydetään lisäohjeita. Läänineläinlääkäri auttaa tarvittaessa myös TRACES-järjestelmän käytössä. Traces NT-järjestelmä on korvannut vanhan järjestelmän marraskuun 2021

aikana. Sisämarkkinatuonteja ja -vientejä on Kainuun alueella muutamia hevosia ja koiria vuosittain.

8.2 Sisämarkkinavienti

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Ruokaviraston ohjeen mukaisesti ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES NT-järjestelmässä. Läänineläinlääkäriltä kysytään tarvittaessa ohjeita. Kainuussa sisämarkkinavientiä on ollut mm. elävien kalanpoikasten vienti Ahvenanmaalle paperitodistuksilla tai elävän mädin vienti Ruotsiin sähköisesti TRACES NT-järjestelmää käyttäen.

8.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Vientitodistuksia kirjoitettaessa käytetään aina Ruokaviraston hyväksymiä todistus pohjia tai jos niitä ei ole, pyydetään Ruokavirastolta vientiin liittyvät ohjeet. Kohdemaan vaatimusten selvittämisestä vastaa viejä.

8.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Kolmansista maista tuotavat eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman kautta ja aiheuttavat vain poikkeustapauksissa toimenpiteitä paikallistasolla. Sellaisissa tapauksissa, jossa aluehallintovirasto ilmoittaa kuntayhtymän alueelle tulleen kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai laitonta maahantuontia, toimitaan läänineläinlääkäreiden ohjeiden mukaan. Keskinäisellä työnjaolla järjestetään toimenpiteisiin riittävä resurssi.

Lemmikkien tuonti Ukrainasta on ollut sallittua helmikuusta 2022 alkaen poikkeavin ja puutteellisin maahantulo vaatimuksin. Lemmikkien omistajia on pyritty ohjeistamaan asiassa mm. Kajaanin vastaanottokeskuksen henkilöiden kautta ja ohjamaan heidät eläinlääkäreiden vastaanotolle. Lemmikeistä on Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti otettu verinäytteet ja tarvittaessa rokotettu raivotautia vastaan ja tunnistusmerkitty sekä lääkitty myyräekinokkia vastaan.

9. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulainsäädännön valvontaa.

Pääosan Kainuun alueella tehtävästä eläinsuojeluvalvonnasta tekee valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa. valvontaeläinlääkärin työajasta 65 % on varattu eläinsuojelutehtävien hoitoon. Tarvittaessa on eläinsuojelutarkastuksia tehty parityönä joko hygienikkoeläinlääkärin tai praktikkoeläinlääkärin kanssa. Vuoden 2023 aikana on tarkoitus saada Kainuuseen toinen valvontaeläinlääkäri, jolloin parityön toteuttaminen on helpompaa. Eläinsuojelutarkastuksen tekemisestä on laadittu erillinen ohje y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon.

Tiedot vastaanotetuista eläinsuojeluilmoituksista ja tehdyistä tarkastuksista kirjataan Y-asetalla oleviin Excel-taulukoihin. Kaikista tehdyistä eläinsuojelutarkastuksista laaditaan tarkastuspöytäkirja. Alkuperäiset tarkastuskertomukset kukin tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri säilyttää omassa arkistossaan mahdollisia jatkotoimia varten. Tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri lähettää kopion tarkastuspöytäkirjasta aluehallintovirastoon. Mikäli eläinlääkäri epäilee, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu, hän lähettää tarkastuspöytäkirjan paikalliselle poliisille mahdollista esitutkimusta varten. Annettujen määräysten toteutumista seurataan uusintatarkastuksilla. Uusintatarkastukset pyritään tekemään mahdollisimman pian määräajan umpeuduttua.

Hankalissa tai pitkittyneissä eläinsuojelutapauksissa kohde voidaan siirtää AVI:n läänineläinlääkärin hoidettavaksi, jolloin kohteessa tehtävät tarkastukset tekee AVI:n eläinlääkäri yhdessä paikallisen kunnaneläinlääkärin tai valvontaeläinlääkärin kanssa. Asiasta on aina sovittava läänineläinlääkärin kanssa erikseen. AVI:n eläinlääkärit myös neuvovat ja ohjaavat eläinsuojelutarkastusten teossa. AVI:lla on myös mahdollisuus tehostaa annettuja määräyksiä uhkasakolla.

Eläinsuojelulain 44 §:n mukaisissa kiiretoimenpiteissä eläimille voidaan hankkia hoitoa muualta tai hoitaja taikka rehua tai muita eläimen hyvinvoinnin kannalta välttämättömiä aineita taikka, jos se ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista, eläin voidaan lopettaa tai toimittaa teurastettavaksi taikka myydä huutokaupalla tai muuten käyvästä hinnasta. Pieneläinten osalta voidaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella järjestää hoitoa niissä löytöeläinlaitoksissa, joiden kanssa kuntayhtymällä on sopimus. Löytöeläinlaitosten yhteystiedot ovat liitteessä 3. Tuotantoeläinten ja hevosten osalta on yleensä tarkoituksenmukaista järjestää eläimille hoitaja niiden alkuperäisessä pitopaikassa. Hoidon järjestämiseksi ollaan yhteydessä alueen lomituspalveluja järjestäviin yksiköihin Sotkamossa tai Ristijärvellä. Eläinten hoidosta, rehujen hankinnasta ja mahdollisesta myynnistä syntyvän rahaliikenteen hoitamiseksi kuntayhtymällä on oma tili.

9.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus tehdään joko ulkopuolisen ilmiintulon ilmoituksen, aluehallintoviraston antaman määräyksen tai muun epäilyn perusteella. Pääosan eläinsuojelutarkastuksista tekee valvontaeläinlääkäri, mutta kaikilla kunnaneläinlääkäreillä on oikeus ja kiireellisissä tapauksissa myös velvollisuus tehdä eläinsuojelutarkastus. Mikäli ilmoitus epäilystä eläinsuojelurikkomuksesta tulee muille eläinlääkäreille kuin valvontaeläinlääkärille, välittävät he tiedon välittömästi valvontaeläinlääkärille tai sopivat itse tarkastuksen tekemisestä. Tarkastuksen tekee eläinlääkäri, joka ei ole asiakassuhteessa kyseiseen eläimenomistajaan. Poikkeuksen tästä voi joutua tekemään virka-ajan ulkopuolella päivystävä eläinlääkäri.

Valvontaeläinlääkärin ollessa poissa tai estyneenä eläinsuojelutarkastuksen tekee praktikkoeläinlääkäri tai hygieenikkoeläinlääkäri. Virka-ajan ulkopuolella kiireiset eläinsuojelutehtävät jäävät poliisin tai virkasuhteessa olevan päivystävän eläinlääkärin hoidettavaksi.

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta.

9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Eläinsuojelulain mukaisia ilmoituksenvaraisia kohteita ovat hevostallit, koira-tarhat, eläinkaupat ym. ammattimaisesti tai muuten laajassa mitassa eläinten-pitoa harjoittavat toimijat sekä riistanhoidolliset tarhat ja lihan, munien ja siitoseläinten tarhat. Myös turkistarhojen on tehtävä ilmoitus lopetustoiminnastaan. Ilmoitus tehdään aluehallintovirastoon. Kainuun alueella ilmoituksenvaraisia kohteita on noin 60.

Valvontaeläinlääkäri tarkastaa Kainuun alueella toimivat ilmoituksenvaraiset kohteet säännöllisesti. Hevostallien ja rekikoira-tarhojen tarkastustiheys määritellään riskinarvioinnin perusteella joko 1, 2 tai 3 vuoden välein tapahtuvaksi. Riskinarviointi tehdään aluehallintoviraston laatimaa lomaketta käyttäen kohteen tarkastuksen yhteydessä. Muut kohteet pyritään tarkastamaan aluehallintoviraston ohjeen mukaan vuosittain. Kainuussa eläinten lopetustoimintaa harjoittavia tarkastettavia turkistarhoja on 3. Tarhojen tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin perusteella.

9.3 Eläinsuojelulain 48 § mukainen selvitys

Ruokavirasto ja AVI voivat määrätä virkaeläinlääkärit suorittamaan eläinten hyvinvointiin kohdistuvia selvityksiä ja tutkimuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa pidetään eläimiä elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa.

9.4 Eläinkuljetusten hyvinvoinnin valvonta kolmasmaaviennissä

Ruokavirasto on vuoden 2020 alusta määritellyt eläinten viennin kolmansiin maihin mahdolliseksi myös Vartiuksen raja-aseman kautta. Tällöin EU:n yhteisten kaupallisia kuljetuksia koskevien kuljetussäädösten noudattamista on valvottava eläinten poistuessa alueelta. Tällä hetkellä Vartiuksen kautta on kuljetettu Venäjälle eläviä kaloja. Tarkastusten tekijöiksi Ruokavirasto on valtuuttanut Reetta Lehtisen, Eero Schroderuksen ja Aila Rauatmaan. Toimija sopii tarkastuksen erikseen ja tarkastuksia tehdään kevään ja syksyn aikana yhteensä noin 10 - 15 kpl vuodessa. Tarkastuksista laskutetaan Ruokavirastoa. Eläinten vientiä Venäjälle ei ole ollut toukokuun 2022 jälkeen.

10. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Sivutuotevalvonta toteutetaan Ruokaviraston vuosittain laatiman sivutuotevalvontaohjelman mukaan AVI:n ohjauksessa. Sivutuotevalvonta on toimijalle maksullista, paitsi maksutonta on epäilyn perusteella tehty tarkastus, jolla ei havaita epäkohtia. Sivutuotelainsäädäntöön tulee muutoksia vuoden 2022 loppulla koskien sivutuotteiden hävittämistä.

Kainuun alueella sivutuotteiden valvonnasta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri ja tuotantoeläintiloilla tapahtuvaa sivutuotteiden säilytystä ja käsittelyä valvoo valvontaeläinlääkäri.

10.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat

Alueella toimii tällä hetkellä kolme turkistarhan yhteydessä olevaa hyväksytyä tilarehustamoita. Tilarehustamot on tarkastettu vuonna 2015 ja suunnitelman mukaan 2021. Kajaanissa ja Hyrynsalmella toimii yksi pieneläintuhkaamo. Evi-ran valvontaohjelman mukaan Kajaanin tuhkaamo on tarkastettu vuonna 2017.

Aloitettaessa käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan (haaskatoiminta), on toiminnasta tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille. Haaskapaikan tiedot viedään Ruokaviraston ylläpitämään pitopaikkarekisterin yhteydessä olevaan haaskarekisteriin. Ilmoitus sivutuotteiden käyttämisestä haaskapaikalla tulee tehdä kuukausittain. Vuoden 2022 lokakuussa kuntayhtymän alueella on 121 rekisteröityä haaskaruokintapaikkaa, joista 16:sta on tehty vuoden 2022 aikana käyttöilmoitus (tilanne lokakuun loppussa).

Haaskojen käytön valvomiseksi tehdään haaskakäyttöilmoitusten seuranta ja haaskapaikkatarkastuksia. Kaikki aktiiviset haaskaruokintapaikat pyritään tarkastamaan 3 vuoden välein. Tarkastuksen voi suorittaa asiakirjatarkastuksena, jos säännöllisesti tehtyjen käyttöilmoitusten perusteella haaskaruokintapaikalla on käytetty vain luvallisia sivutuotteita järkeviä määriä. Haaskojen valvontaa tehdään yhteistyössä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten sekä rajavalvontaviranomaisten ja poliisin kanssa.

10.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehäntien, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja teurastuspaikoista peräisin 2 ja 3 sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kuolleena syntyneet eläimet saa haudata koko maassa.

Taulukko kuolleiden eläinten ja kotiteurastuksen sivutuotteiden käsittelyvaihtoehdoista
rk = raatokeräily h = hautaaminen

	Kajaani	Paltamo	Sotkamo	Hyrynsalmi	Risti-järvi	Suomus-salmi	Puolanka	Kuhmo
nauta	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
lammas	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
vuohi	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
hevonen	h	h	h	h	h	h	h	h
sika	h	h	h	h	h	h	h	h
siipikarja	h	h	h	h	h	h	h	h

Alle 12 kk ikäisen naudan ja lampaan saa myös viedä haaskaksi. Toimijan on pidettävä kirjaa hautaamistaan tuotantoeläinten ruhoista ja kotiteurastuksen sivutuotteista sekä haaskalle toimitetuista ruhoista. Hautaamisia seurataan tuottajien eläinrekistereihin tekemissä ilmoituksissa havaittujen epäkohtien perusteella ja syrjäisillä alueilla hautaamisten kirjanpitoja tarkastetaan pisto-koeluontoisesti muiden tarkastusten tai tilakäyntien yhteydessä. Tarkastukset painotetaan suurimmille nauta- ja lammastiloille. Hautaamisista pidettävässä

kirjanpidossa on havaittu paljon puutteita, joten se vaatii tiedottamista kotieläintiloille.

11. TÄYDENTÄVÄT EHDOT

Täydentävien ehtojen valvonta kuuluu aluehallintoviraston vastuulle. Mikäli kunnan viranhaltijan tekemässä perustarkastuksessa havaitaan mahdollisia täydentävien ehtojen indikaattorien laiminlyöntejä, on tästä välitettävä tieto aluehallintovirastolle mahdollisimman nopeasti. Kaikista eläinsuojelutarkastuspöytäkirjoista lähetetään kopio PSAVI:in kahden viikon kuluessa samoin kuin niistä alkutuotantotilojen hygienia-tarkastuspöytäkirjoista, joissa havaitaan puutteita.

12. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kainuun maakunnan alueella eläinlääkäripalveluista vastaa vuoden 2023 alusta alkaen uutena organisaationa Sotkamon kunta vastuukuntana ja sen alla Kainuun ympäristöterveyspalvelut. Toiminta-alueeseen kuuluvat kunnat ovat Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi ja Puolanka.

12.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella.

Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu.

Kainuun alueella peruseläinlääkäripalveluja on pääsääntöisesti pystytty tarjoamaan myös vapaa-ajan asuntojen omistajille ja lomailijoille.

12.2 Palvelun sisältö

Peruseläinlääkäripalvelua tulee valtakunnallisen ohjelman mukaan suunnata ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot.

Kainuussa peruseläinlääkäripalveluja kaikille kotieläimille tarjoavat kaikki praktikkoeläinlääkärit (poikkeuksena Suomussalmi, jonka tilakäynnit hoidetaan muista kunnista ja Hyrynsalmi, jossa ei ole pieneläinvastaanottoa). Kaikilla vastaanotoilla huolehditaan sinne tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetuksesta eläinsuojelullisista syistä. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syn-

tyneet kulut kunta voi laskuttaa aluehallintovirastolta eläinlääkintähuollon määrärahasta. Peruseläinlääkäripalveluja pidemmälle meneviä palveluita tarjotaan pieneläimille Kajaanin, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotoilla, joiden varustelutaso on muita vastaanottoja korkeampi ja käytössä on avustavaa henkilökuntaa. Perustasoa pidemmälle vietyä palvelua tarvitaan, koska yksityisiä palveluntarjoajia on alueella vähän.

Maksutonta puhelinneuvontaa järjestetään kaikilla vastaanotoilla arkisin tiettyinä kellonaikoina sekä kiireellisissä tapauksissa virka-aikana. Puhelinajoista tiedotetaan vastaanottojen puhelinvastaajissa sekä organisaation internetsivuilla. Virka-ajan ulkopuolella käytössä on maksullinen keskitetty yhteydenotopalvelu.

12.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Tuotantoeläinten terveydenhuollosta vastaavat praktikkoeläinlääkärit. Alueella on joitain yksityistä terveydenhuollon palvelua tarjoavia eläinlääkäreitä. Tilat voivat solmia terveydenhuoltosopimuksen haluamansa eläinlääkärin kanssa kuntarajoista riippumatta. Terveydenhuollon tilakäynnin voi tehdä muukin kuin sopimuksen tehnyt eläinlääkäri. Eläinlääkärit sopivat keskinäisellä työnajolla tilakäynneistä omistajan toiveet huomioiden, niin että työt eivät ruuhkaudu. Terveydenhuoltokäynteihin sovelletaan samaa subventiota kuin sairaskäynteihin. Kaikki maidontuotantotilat ovat kuuluneet vuoden 2020 alusta Nasevaan. Joitain lihanauta- tai emolehmitiloja on edelleen Nasevan ulkopuolella. Nasevassa on nautatilojen terveydenhuoltosopimuksia 187 kpl (tilanne tammi-kuun 2021 lopussa) 80 % terveydenhuoltosopimuksista on solmittu kunnan-eläinlääkärin kanssa. Terveydenhuollon vuosikatsauksista on 90 % tehty terveydenhuoltosopimuksen edellyttämällä tiheydellä. Osa toteutumattomista terveydenhuoltokäynneistä johtuu esim. tilan lopettamissuunnitelmista. Sikatiloista 100 prosenttia kuuluu Sikavaan eli on solminut terveydenhuoltosopimuksen.

12.4 Yksityinen palveluntarjonta

Yksityisiä eläinlääkäreitä ja eläinlääkäriasemia on Kainuussa vähän ja ne ovat avoimena pääasiassa arkipäivisin. Kajaanissa, Sotkamossa ja Kuhmossa on kussakin yksi yksityinen eläinlääkäriasema. Kuhmon eläinlääkäriasemalla työskentelee yksi eläinlääkäri, Kajaanin ja Sotkamon yksityisillä kummallakin työskentelee useampia eläinlääkäreitä. Sotkamon yksityinen eläinlääkäriasema hoitaa myös hevosia. Näiden lisäksi Kainuussa on tarjolla yksityisten tarjoamia terveydenhoitopalveluita nautatiloille. Kainuussa toimivat yksityiset palveluntarjoajat eivät ole olleet halukkaita osallistumaan päivystykseen.

12.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina.

Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Kaikki alueen praktikkoeläinlääkärit tarjoavat kiireellistä eläinlääkäriapua virka-aikana. Töitä voidaan joustavasti jakaa alueella resurssitilanteen mukaan. Esimerkiksi pieneläimiä voidaan ohjata eteläisessä osassa aluetta Kajaaniin ja Pohjoisessa Suomussalmelle, joissa on laajempi välineistö ja pieneläinhoitaja avustamassa toimenpiteissä.

12.5.1 Suur- ja pieneläinpäivystys

Päivystykset on eläinlääkintähuoltolain hengen mukaisesti eriytetty suur- ja pieneläinpäivystyksiksi. Kainuun alueella toimii kerralla yksi suurelain- ja yksi pieneläinpäivystäjä. Järjestely on toteutettu keskitettyä yhteydenottopalvelua käyttäen. Päivystysaikaan ei eläinlääkäreillä ole käytettävissään avustajaa.

12.5.2 Keskitetty yhteydenottopalvelu

Virka-ajan ulkopuolella asiakkaiden yhteydenotot on keskitetty yhteen maksulliseen puhelinnumeroon. Soittaessaan palveluun asiakas valitsee joko pieneläin- tai suurelainpäivystyksen. Eläinlääkäri aktivoi palvelun ennen päivystyksen aloittamista. Asiakkaiden yhteydenottojen keskittämistä myös virka-aikana yhteen numeroon on harkittu, mutta toistaiseksi muutosta ei ole koettu tarkoituksenmukaiseksi. Virka-aikana yhteydenotot ovat maksuttomia.

12.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Tavoitteena on, että kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseva saa sitä 24 tuntia vuorokaudessa viikon jokaisena päivänä. Työjärjestelyillä on onnistuttu parantamaan ajanvarausperusteisen palvelun saatavuutta. Praktikkoeläinlääkäreillä on mahdollisuus keskinäisillä sopimuksilla järjestää aikaa ajanvarausperusteiseen työhön (esim. terveydenhuolto), jolloin kollega hoitaa kiiretapaukset. Kuntayhtymän subventioilla turvataan se, ettei palvelun hinta muodostu esteeksi työnjaolle.

12.6.1 Ajanvaraus

Jokainen vastaanotto hoitaa omat ajanvarauksensa. Kajaanissa, Sotkamossa ja Suomussalmella ajanvarauksesta vastaavat pääasiassa pieneläinhoitajat. Muissa toimipisteissä eläinlääkäri hoitaa ajanvarauksen. Virka-aikana asiakkaalla on periaatteellinen mahdollisuus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia hän haluaa käyttää. Töitä joudutaan kuitenkin jakamaan resurssien mukaan. Uudessa KliniQ-potilastietojärjestelmässä on mahdollista ottaa käyttöön sähköinen ajanvaraus.

12.6.2 Saatavuus

Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena eläinlääkäripalvelujen saatavuudelle on että ei-kiireellinen vastaanottoaika tulisi pystyä tarjoamaan viikossa, ei-kiireellinen terveydenhuoltokäynti, massatyö tai leikkaus kolmessa viikossa (loma-aikana kuudessa viikossa) ja pääosan asiakkaista tulisi saada palvelu 50 km säteellä.

Kiireellisen hoidon osalta valtakunnallinen tavoite on hoitaa kolmen tunnin sisällä 90 % tapauksista, 90 % tapauksista matka tilalle tai asiakkaan matka vastaanotolle tulisi olla alle 100 km. Matkojen osalta valtakunnallisessa ohjelmassa on annettu mahdollisuus poiketa suosituksista mm. Kainuussa.

Kiireellisen hoidon saatavuuden valtakunnallisen tavoitteen toteutumista päivystysaikaan seurataan jatkossa ajoittain. 2021–2022 toteutettiin kolme kauden mittaista seurantajaksoa, joiden aikana yli 90 % sekä suurelainten että pieneläinten omistajista sai palvelun kolmen tunnin sisällä yhteydenotosta.

12.7 Toimitilat

Eläinlääkintähuollon toimitiloja on Hyrynsalmella, Kajaanissa, Kuhmossa, Paltamossa, Puolangalla, Sotkamossa ja Suomussalmella sekä Vuolijoella. Praktikkoeläinlääkärit työskentelevät kunnilta vuokratuissa toimitiloissa. Suurten välimatkojen vuoksi ei ole nähty mielekkääksi yhteisvastaanoton perustamista. Paltamoon valmistuivat uudet tilat keväällä 2019. Hyrynsalmen vastaanotto on sisäilmaongelmien vuoksi jätetty pois käytöstä. Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkärillä on käytössään toimistohuone ja lämmin autotalli kunnantalolla. Vuolijoella eläinlääkärin vastaanotto toimii vanhassa kunnantalossa. Rakennuksessa on havaittu sisäilmaongelma, minkä vuoksi kuntayhtymä on päättänyt luopua rakennuksen käytöstä jollain aikavälillä. Uusien vastaanottotilojen järjestämistä Vuolijoelle selvitetään esim. terveyskeskuksen yhteyteen. Vaihtoehtona on luopua pieneläinvastaanoton pitämisestä Vuolijoella ja keskittää palvelut Kajaaniin.

Parhaiten varustellut tilat ovat Kajaanissa. Pohjois-Suomen AVI:n työsuojelutarkastaja on tarkastanut kaikki vastaanottotilat vuosina 2012–2021. Tarkastuksissa havaitut puutteet on korjattu. Toimitilat ja niiden varustus ovat pääosin valtakunnallisen ohjelman suositusten mukaisia.

12.8 Välineresurssit

Kaikista toimipisteistä tai ainakin yhteistoiminta-alueelta löytyvät suurelänpraktiikkaan tarvittavat välineet. Kajaanista, Sotkamosta ja Suomussalmelta löytyy näiden lisäksi kattava välineistö pieneläinpraktiikkaan, mm. pieneläinlääkärin, röntgenlaitteet ja verinäyteanalyysointilaitteet. Varustetaso kaikkien toimipisteiden osalta on käyty läpi vuoden 2015 aikana ja vuosien 2015 - 2016 aikana on tehty tarvittavat hankinnat jotta toimipisteet täyttävät valtakunnallisen ohjelman suositukset.

12.9 Ostopalvelut

Irrallaan tavattujen löytöeläinten hoito on ostettu yksityisiltä toimijoilta. Löytöeläintarhoja on Kajaanissa (Kajaani, Ristijärvi, Paltamo), Kuhmossa (Kuhmo, Sotkamo) ja Suomussalmella (Suomussalmi, Hyrynsalmi, Puolanka).

12.10 Perustason ylittävät palvelut

Kaikissa vastaanottopisteissä tarjotaan peruseläinlääkäripalvelut. Perustason ylittäviä palveluita tarjotaan pieneläimille Kajaanin, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotoilla praktikkoeläinlääkärien resurssien antaessa myöten.

12.10.1 Erikoiseläinlääkäripalvelut

Erikoiseläinlääkäripalveluita tarjoavat erikoistuneet eläinlääkärit. Tällä hetkellä kuntayhtymässä toimii yksi erikoiseläinlääkäri: valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, joka on tuotantoeläinten terveyden- ja sairauden hoidon erikoiseläinlääkäriin tutkinnon suorittanut eläinlääkäri.

12.10.2 Remissiomahdollisuudet

Pieneläimiä ja hevospotilaita ohjataan lähialueen klinikoille tapauskohtaisesti. Sopimusta remissiopalveluista ei ole tehty minkään klinikan kanssa. Pieneläinpotilaita lähetetään pääasiassa Sotkamon, Kajaanin, Oulun ja Kuopion yksityisille eläinklinikoille sekä Joensuuhun kaupungineläinlääkärille. Hevosia ohjataan useimmiten Ouluun ja Kiuruvedelle yksityisille hevosklinikoille. Yleensä eläinlääkäri ottaa ensin yhteyttä remissiopaikkaan.

12.10.3 Laboratoriopalvelut

Kainuun elintarvike- ja ympäristölaboratorion toiminta loppui vuoden 2014 loppussa. Savo-karjalan ympäristölaboratoriolla on näytteiden vastaanottopiste Kajaanissa Tehdaskadulla.

Eläinlääkärit huolehtivat itse potilaitensa diagnostisten näytteiden lähettämisen joko kaupallisiin laboratorioihin tai eläintautiepäilyissä Ruokaviraston laboratorioihin.

Näytteitä lähetettäessä käytetään Postin, Matkahuollon ja Ruokaviraston pakkausohjeita. Näytteitä lähetetään Ruokaviraston laboratorioihin sekä Matkahuollon että Postin välityksellä.

Tartuntavaarallista materiaalia lähetettäessä noudatetaan Postin diagnostisten näytteiden pakkausohjetta.

Tuottajat lähettävät itse maitonäytteet Valion laboratorioon maitoauton mukana. Myös salmonellanäytteitä tuottajat lähettävät postitse valitsemaansa laboratorioon.

13. LAATU

Ympäristöterveydenhuolto on kuulunut Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän laatujärjestelmään. Vuoden 2023 aikana hankitaan uusi laatujärjestelmä. Eläinlääkintähuollon laatutiimiin kuuluvat hygieenikkoeläinlääkäri Eero Schroderus, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, praktikkoeläinlääkäri Anni Kaasinen ja pieneläinhoitaja Jere Kaltio.

13.1 Auditointi

Ympäristöterveydenhuollolle on tehty laatujärjestelmän mukaisia sisäisiä arviointeja säännöllisesti.

13.2 Palautteen käsittely

Kainuun sote -kuntayhtymässä on käytössä jatkuva asiakaspalautejärjestelmä. Eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö käy läpi tulokset ja esittelee ne eläinlääkintähuollon kokouksissa. Tulokset analysoidaan ja tarvittavat kehittämistoimenpiteet tehdään suunnitelmaksi. Organisaation muuttuessa käytetään uuden organisaation palautejärjestelmää. Eläinlääkintähuollossa toteutettiin vuoden 2022 aikana erillinen asiakastytyväisyyskysely.

13.3 Valitusten käsittely

Asiakasvalitukset ottaa vastaan eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö. Vastuualuepäällikkö pyytää reklamaation kohteena olevalta eläinlääkäriltä vastineen ennen korvauksesta päättämisestä. Korvausvaatimukseen johtaneesta vahingosta voidaan myös pyytää lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Muut asiakasvalitukset kirjataan ylös ja esimies käy asian läpi asianosaisen työntekijän ja asiakkaan kanssa.

Kuntayhtymän toiminta on vakuutettu julkisyhteisön vastuuvakuutuksella sen vahingonkorvausvelvollisuuden varalta, johon se voi joutua ulkopuoliselle tai omalle työntekijälle aiheutetusta henkilö- ja esinevahingosta, julkista valtaa käytettäessä aiheutetusta varallisuusvahingosta sekä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesta taloudellisesta vahingosta. Vakuutusmäärä henkilö, esine ja tuotevastuuvahingoissa on 2 M€, varallisuusvahingot julkista valtaa käytettäessä ja EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisessa taloudellisessa vahingossa ovat 100 000 €. Vakuutuksen omavastuu on 2000 €.

13.4 Toiminnan kehittäminen

Suunnitelmaa päivitettäessä otetaan huomioon asiakaspalautteen, valitusten ja aluehallintoviraston tarkastusten ja auditointien perusteella kehittämistä vaativat seikat. Kehittämiskohteista pidetään kirjaa ja niiden toteutumista seurataan.

13.5 Pandemiavalmius

Eläinlääkintähuollossa on laadittu suunnitelma toimenpiteistä, joilla saadaan turvattua välttämättömät palvelut pandemian eri vaiheissa. Toimenpiteet perustuvat osittain Ruokaviraston ohjeisiin kunnallisen eläinlääkintähuollon järjestämisestä pandemian aikana. Pandemiaan liittyvistä toimenpiteistä pidetään toimintapäiväkirjaa.

14. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Eläinlääkintähuollon suunnitelma päivitetään tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Suunnitelmaa päivittäessä huomioidaan edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, aluehallintoviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista.

14.1 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Eläinlääkäripalvelujen käytöstä tilastoidaan vuosittain sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana ja päivystysaikana. Suureläinikäynnit raportoidaan tilan sijaintikunnan perusteella, pieneläinikäynnit vastaanotoittain. Lisäksi kerätään tiedot tehdyistä terveydenhuoltokäynneistä, eläintautivalvontakäynneistä, eläinten hyvinvoinnin valvontakäynneistä ja sivutuotteiden käytön valvontakäynneistä. Tilasto liitetään valvontasuunnitelman toteumaraporttiin ja toimitetaan vuosittain Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle.

14.2 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan toteutumisesta raportoidaan Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon vuosittain VASU-raportoinnilla.

Aluehallintovirastolle tehtävästä raportoinnista eläintautien ja eläinsuojeluasioiden osalta vastaa se eläinlääkäri, joka on asiaa hoitanut. Asiakirjat on toimitettava aluehallintovirastoon viivytyksettä.

Muita asiakirjoja ovat esimerkiksi:

- 1) eläinsuojelutarkastuskertomukset/päätökset
- 2) terveysvalvontaan liittyvät käynnit
- 3) tautiepäilyt
- 4) eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota
- 5) muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.
- 6) terveysvalvontaohjelmien liittymisasiakirjat
- 7) vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet

Tiedot kunnan laskutusta varten on toimitettava eläinlääkintähuollon toimistoon kuukausittain.

ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET

Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2022-2024

Osa 2: Toimenpiteet valvonnan päämäärien saavuttamiseksi – valvonnan painopisteet: päivitys vuodelle 2023

Eläinten terveys ja hyvinvointi

KEHITTÄMIS- TEEMA	PAINOPISTE	2022	2023	2024
Tiedolla johtaminen ja digitalisaatio	ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto	<ul style="list-style-type: none"> ELTE1-osion käytön vakiinnuttaminen Lääkekäyttötiedon 1. keräysvuosi. Järjestelmän toiminnan ja tietojen oikeellisuuden varmistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ELTE1-osion käytön vakiinnuttaminen ELTE:n valvontaosion vaiheittainen käyttöönotto lääkekäyttötiedon 1. EU:n edellyttämä keräysvuosi; raportointi 2024 	
	ELSU-tietojärjestelmä (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta)	<ul style="list-style-type: none"> Järjestelmän kehittäminen ja pilotointi 	<ul style="list-style-type: none"> Käyttöönotto (epäilyvalvonnat) 	
	ILMO-tietojärjestelmä		<ul style="list-style-type: none"> Vaiheittainen 	

	(Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin toimijoiden luvan-, hyväksynnän- ja ilmoituksenvaraiset toiminnot ja rekisteröinnit)		käyttöönotto	
				Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.
Valmius ja kriisinhallinta	ASF-valmiusharjoituksissa havaitut kehittämiskohteet	<ul style="list-style-type: none"> Valmiusharjoituksessa havaitun kehittämiskohteen työstäminen (avit, Ruokavirasto) 	<ul style="list-style-type: none"> Eläintautivalmiuskoulutuksen kehittäminen 	
	Pandemiavalmiuden kehittäminen – koronapandemian opit ympäristöterveydenhuollossa	<ul style="list-style-type: none"> Koordinoi, kokoaa tiedon ja ohjaa: Ruokavirasto, Valvira Osallistuu työryhmiin, onnistumisen arviointiin ja valmiuden kehittämiseen: MMM, Ruokavirasto, tulli, puolustusvoimat, 	<ul style="list-style-type: none"> Koordinoi ja ohjaa: Ruokavirasto, Valvira Ottaa käyttöön sovitut toimintatavat: MMM, Ruokavirasto, tulli, avit, puolustusvoimat, kunnat 	<ul style="list-style-type: none"> Arvioi painopistetyön onnistumista: kaikki

avit, kunnat

Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.

Uuden lainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano

- **Ruokavirasto** kouluttaa ja ohjeistaa
- **Avit** kouluttavat alueillaan
- **Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit;** uusien vaatimusten käytännön toteutus

- **Ruokavirasto** kouluttaa ja ohjeistaa
- **Avit** kouluttavat alueillaan
- **Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit;** uusien vaatimusten käytännön toteutus

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano

- **Ruokavirasto** laatii ohjeita ja kouluttaa: avi, ELY-keskus
- Viestintä
- **Avit** kouluttavat alueillaan
- **Ruokavirasto, ELY-keskukset, avit ja kunnaneläinlääkärit;** uusien vaatimusten käytännön toteutus

- Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen

	EU:n eläinlääkeasetuksen tammikuussa 2022 alkavaan soveltamiseen valmistautuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokaviraston ohjeet valmiina vuoden alussa • Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan käynnistäminen • Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan • Viestintä 	<ul style="list-style-type: none"> • Avit kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan • Viestintä • Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan vakiinnuttaminen 	
	Eläinten hyvinvointilain toimeenpano	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi: ohjeistus ja koulutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusien vaatimusten toteutus alkaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen
	Eläinlääkintähuoltolain toimeenpano		<ul style="list-style-type: none"> • Ohjeistus, koulutus, käyttöönotto (aikataulu epävarma) 	
				Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.
Erityiset painopisteet/tehostamistarv	Eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonta	<ul style="list-style-type: none"> • Avi valvoo tehostetusti ja käyttää siinä hyväksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Avi valvoo tehostetusti ja käyttää siinä hyväksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Avi jatkaa eläinlääkäreiden

etta aiempien tulosten perusteella	ELKE-järjestelmää	ELKE-järjestelmää	tehostettua valvontaa
<p>Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopist eiden jatkaminen: tuotantoeläinten salmonellatapauksia lähellä sijaitsevien turkistarhojen tutkiminen salmonellan varalta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi o hjaa • Kunta toteuttaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi ohjaa • Kunta toteuttaa 	
<p>Kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi ohjaa • Kunta toteuttaa 	
<p>Avi-kohtainen painopiste – aihe, joka tarvitsee alueella erityistä panostusta (esim. maidon antibioottijäämät)</p>			
			<p>Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.</p>

Vuoden 2023 painopisteiden toimenpiteet

ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto

ELTE-tietojärjestelmän ensimmäisen osan ensimmäinen versio (Eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta eli ELTE1:n ensimmäinen versio) on julkaistu ja on rajatusti käytössä. Julkaisu sisältää joitakin keskeisiä eläintautien torjunnan elementtejä, ja toimintoja lisätään asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti. Käyttöönoton jälkeen kaikki lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonellat) kirjataan ELTE-järjestelmään käytössä olevien toiminnallisuuksien rajoissa. Ruokavirasto järjestää käyttökoulutusta ja ohjeistaa järjestelmän käytössä.

ELKE-järjestelmän (eläinlääkkeiden käyttötiedon keruu eli ELTE2) ensimmäinen julkaisuversio otettiin käyttöön 1.4.2022 aikana. Järjestelmä kerää tietoa eläinlääkärin käyttämistä ja luovuttamista lääkkeistä pääosin rajapinnan kautta suoraan praktiikkaohjelmistoista, mutta silloin kun se ei ole mahdollista, on tietoja syötettävä käsin. Vuoden 2023 käyttötiedot raportoidaan EU:lle vuonna 2024. Avit käyttävät ELKE-järjestelmän tietoja hyväkseen eläinlääkäreiden tehostetussa lääkitsemisvalvonnassa.

Kansallinen, kaiken mikrobilääkkeiden käyttötiedon raportti on mahdollinen vasta, kun apteekeista saadaan tiedot mikrobilääkkeistä. Tämänhetkisen arvion mukaan tiedot saisi 1.1.2026 alkaen eli ensimmäinen koko vuoden raportti saatavilla 2027.

ELKE-järjestelmää tullaan hyödyntämään myös eläintautien ilmoittamisessa. Ruokavirasto antaa myös ELKE:n käyttökoulutusta järjestelmän käyttöönoton yhteydessä.

Eläintautivalmiuskoulutuksen kehittäminen

Aluehallintovirastojen eläintautivalmiuskoulutuksen kehittämisessä painotetaan uusien läänineläinlääkäreiden ja valmiuseläinlääkäreiden perehdyttämisen sekä aluehallintoviraston valmiuseläinlääkäreille järjestämän vuosittaisen koulutuksen varmistamista. Koulutusten koordinoitua kehitetään kansallisella ja alueellisella tasolla yhdessä Ruokaviraston kanssa. Lisäksi aluehallintovirastot edistävät keskinäistä koulutusyhteistyötä. Kouluttamalla varmistetaan mm., että valmiusharjoitusten perusteella tehdyt kehittämistoimet viedään koulutuksen kautta osaamiseksi.

Pandemiavalmiuden arviointi ja koronaepidemian opit ympäristöterveydenhuollossa

Tarkentuu myöhemmin

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännöstöä (AHL) ja uutta kansallista eläintautilakia (76/20219, sekä niiden alaisia säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Muutos on laaja ja vaatii uudentyypistä laajaa perehtymistä EU-lainsäädäntöön, lisäksi se sisältää mm. kokonaan uuden eläintautien luokittelujärjestelmän. Vuoden 2022-23 aikana lainsäädännön toimeenpanon ohjeistusta ja koulutuksia jatketaan niin Ruokaviraston kuin aluehallintovirastojen toimesta.

EU:n eläinterveyssäännöstön 2019/429 (AHL) ja muun eläinten tunnistamisen ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännöstö 2019/429 (AHL) sekä sen nojalla annettuja säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 lähtien. Uudistettu eläinten tunnistamista ja rekisteröintiä koskeva lainsäädäntö astui voimaan tammikuussa 2022. Mm. uusille eläinlajeille on tullut vaatimuksia merkintään ja rekisteröintiin. Rekisteröintivaatimus laajeni koskemaan myös tiettyjä sukuolujen ja alkioiden pitopaikkoja. Vuosien 2022-2023 aikana jatkuu uuden lainsäädännön toimeenpano, ohjeistaminen ja kouluttaminen.

EU:n eläinlääkeasetuksen 2019/6 ja muuttuvan kansallisen lääkelainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinlääkeasetusta 2019/6 ja sen nojalla annettuja säännöksiä on sovellettu 28.1.2022 lähtien. Vuoden 2023 aikana tavoitteena on vakiinnuttaa uuden lainsäädännön mukaisen valvonta. Samoin jatketaan uudesta lainsäädännöstä tiedottamista ja kouluttamista.

Eläinten hyvinvointilain toimeenpano

Uusi eläinten hyvinvointilaki astunee voimaan vuoden 2023 aikana. Uuden lainsäädännön toimeenpano, ohjeistus ja koulutus edellyttää vuosien 2023 -2024 aikana runsaasti Ruokaviraston, aluehallintovirastojen ja paikallisviranomaisten panostusta.

Eläinlääkintähuoltolain toimeenpano

Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee mahdollisesti voimaan vuoden 2023 aikana. Uuden lainsäädännön ohjeistus, koulutus ja käyttöönotto edellyttää vuoden 2023 aikana paljon Ruokaviraston, aluehallintovirastojen ja kuntien panostusta.

Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopisteiden jatkaminen

Koronaepidemia viivästytti osittain vuodelle 2020 suunnitellun tehostetun salmonellavalvonnan toimeenpanoa. Tilarehustamoiden sivutuotelainsäädännön mukaisen valvonnan osalta tarkastuksia ei toistaiseksi jatketa, mutta muilta osin painopisteen toimeenpanoa jatketaan sellaisenaan vuodelle 2023. Toiminnasta turkiseläintiloilla on lähetetty läänineläinlääkäreille erillistä ohjeistusta.

Kuolleiden tuotantoeläinten hautaamisen valvonta

Sivutuotevalvonta painottuu vuonna 2023 sivutuotteiden hautaamisen valvontaan komission antaman suositukseen perustuen (sivutuoteauditointi keväällä 2021). Komissio kiinnitti huomiota sivutuoteauditoinnillaan sivutuotteiden hautaamisten olosuhteiden valvonnan riittämättömyyteen, erityisesti pohjavesialueille aiheutuvien riskien vuoksi.

Valvontaa tullaan suorittamaan vuoden 2023 aikana Ruokaviraston riskiperusteisesti valitsemissa eläintenpitopaikoissa, joissa on märehitjaitä. Valvontaa kohdennetaan tarpeen mukaan myös muiden eläinlajien pitopaikkoihin. Keräilyalueen osalta Ruokavirasto toimittaa aveittain luettelot niistä pitopaikoista, joissa laitonta hautaamista tapahtuu rekisterin perusteella usein. Syrjäisillä alueilla valvontaa tullaan tekemään satunnaisotannalla ja mahdollisesti alueellisen riskinarvioinnin perusteella valituilla tiloilla. Kunnaneläinlääkäri tekee valvontakäynnin varmistuen toiminnan lainmukaisuuden ja ettei ympäristölle (pohjavesialueet tms.) ole aiheutunut haittaa.

Avi-kohtainen painopiste

Avi valitsee viime vuosien valvontasuunnitelmien toteutumisen raportoinnin perusteella painopisteen, johon suunnataan valvontaa avin määrittelemällä tavalla. Tarvittaessa avin alueen kuntien valvontaeläinlääkärit osallistuisivat toteutukseen.

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue
 Kainuun sote-kuntayhtymä, päivitys vuodelle 2023

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	193
Sikatilat	2
Lammas- ja vuohitilat	90
Hevostilat	70
Siipikarjatilat	12
Vesiviljelylaitokset	20
Turkistarhat	3
Tarhatun riistan tilat	7
Mehiläistarhat	25
Muut tuotantoeläinyksiköt	320
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	9400

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveydenhuoltosopimukset	Lkm
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	187
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	150
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista nautojen pitopaikoista)	95 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	2
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	2
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista sikojen pitopaikoista)	100 %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista siipikarjan pitopaikoista)	0 %
Muut terveydenhuoltosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveydenhuoltotyön resurssitarve (htv)	1 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	Lkm
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveydenhuolto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	2100
Sairaskäynnit päivystysaikana	600
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	12500
Sairaskäynnit päivystysaikana	1400
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	10 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveysvalvonta	Lkm
Pakolliseen terveystarkkailuun kuuluvat pitopaikat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvat pitopaikat	4
Uudistuseläimiä tuottavat sikojen pitopaikat, salmonellavalvonta	1

Pitopaikat, jotka toimittavat nautoja keinosiemennysasemille, salmonellavalvonta	3
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	2
Tarhattujen hirvieläinten terveystarkkailuohjelma	-
Lohikalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD)	
b. Muu eläinten terveyden valvonta (sis. mm. BSE-näytteet, kartoitukset)	20
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Sivutuotealan laitokset ja toimijat; hyväksyntä, rekisteröinti ja valvonta	5
Raatojen ja kotiteurastuksen sivutuotteiden hävityksen valvonta	2
Haaskatoiminnan valvonta	120
Turkiseläinten lajinsisäisen käytön valvonta	
Sisämarkkinakaupan, tuonnin ja viennin valvonta	
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet	Lkm
Kennelit	20
Hevostallit	24
Riistanhoidolliset tarhat	-
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	8
Eläinkaupat	2
Eläinhoitolat	4
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	140
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	20
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	1 htv

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON
KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO
Eläinlääkintähuolto

LÖYTÖELÄINTEN HOITOTARHAT

Alue	Hoitotarhan pitäjä	Osoite	Puh.	Sähköposti
Kajaani/Vuolijoki Paltamo Ristijärvi	Oikarinen Anne Juliuksen eläinhotelli	Sokajärventie 11 87100 Kajaani	045 130 8049	anne.juliuksen@gmail.com
Kuhmo/Sotkamo	Kilponen Anu Pieneläinlaitola Kiantime`s	Juonnontie 326 88900 Kuhmo	040 538 2428	anu@kilponen.eu
Hyrnsalmi Suomussalmi Puolanka	Manninen Heikki	Miilutie 6 89600 Suomussalmi	040 678 3344	heikki.manninen@pp.inet.fi